

Kruuzemuntje : een tekening met de pen – J.J. Cremer

In Vaderlandsche letteroefeningen van 1867 gedateerd op april 1866. Handschrift in de Koninklijke bibliotheek is ongedateerd.

Anneke, een meisje van een jaar of 8, woont met vader en oma in een klein huisje. Oma is bekend van de geneeskrachtige werking van kruizemunt. Anneke wordt door de alcoholische veldwachter beschuldigd van diefstal. Een van de thema's is "Wie goed doet, goed ontmoet": Anneke wordt uiteindelijk beloond voor haar goede daden.

1e druk in: Vaderlandsche Letteroefeningen, jrg. 107, 1867, dl 1, p. 52-76. Utrecht: L.E. Bosch en zoon, 1867.

2e druk in: Kruuzemuntje en andere vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1870]. p. 1-56. In: serie met: Het jawoord; Van binnen en van buuten; Op den zolder.

3e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1872]. p. 47-73. In serie met: Kruuzemuntje, Mijn oude Jacob; Een oudejaarsavond. Wouter Linge; Van binnen en van buuten. [1872-3].

4e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1872]. p. 47-73. Met afb. In serie met: Oan 't kleine revierke/ Kruuzemuntje. Van binnen en van buuten. [1872-7].

5e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1872]. p. 47-73. Met afb. In bundel met 4 series. Serie 3 met Oan 't kleine revierke; Kruuzemuntje; Van binnen en van buuten. [1872-8].

6e druk in: Overbetuwsche novellen I. Leiden: A.W. Sijthoff, 1876. p. 47-73. In serie met: Grietje op 't Honings-arf. 't Kriekende kriekske. Op de Kniehorst. 't Blinkende hoanje. Bruur Joapik. Oan 't kleine revierke. 't Pauweveerke. ; Kruuzemuntje; Van binnen en van buuten. [1876-1].

7e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1877]. p. 47-73. Met afb. In serie met Oan 't kleine revierke; Kruuzemuntje; Van binnen en van buuten. Met 8 andere novellen ingebonden. [1877-1].

8e druk in: Overbetuwsche novellen: Oan 't kleine revierke. Kruuzemuntje. Van binnen en van buuten. Amsterdam: Gebr. Koster, [1878]. p. 47-73.

9e druk in: Vertellingen en schetsen. Amsterdam: D. Noothoven van Goor, 1881. p. 102-122. Romantische werken, dl. 13.

10e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1881]. 6e druk. p. 289-309. Vijftig-cents-editie, no. 18.

11e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 7e druk. p. 289-308. Romantische werken, dl. 7.

12e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 7e druk. p. 289-308. 50-cents-edtie, no. 18.

13e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1896]. 8e druk. p. 289-308. 50-cents-editie, no. 18.

14e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1896]. 8e druk. p. 289-308. Romantische werken, dl. 7.

15e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1898]. 9e druk. p. 289-308. Vijftig-cents-editie, no. 18.

16e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1903]. 10e druk. p. 289-308. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

17e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske ...[et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1903]. 10e druk. p. 289-308. Vijftig-cents-editie, no. 18.

18e druk in: Leidsche herdrukken: 't pauweveerke – 't kriegende kriekske - Kruuzemuntje. Leiden: A.W. Sijthoff, [1905]. Leidsche herdrukken, no. 1. p. 59-78. Met prospectus bij de uitgave van de Leidsche herdrukken.

19e druk in: Stemmen onzer eeuw: katholiek algemeen weekblad. Amsterdam: Dagblad en drukkerij De tijd, 1906. jrg. 2, no. 3 en 4, 20 en 27 januari 1906.

20e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 11e druk. p. 289-308. Vijftig-cents-editie, no. 18.

21e druk in: 't Pauweveerke, enz. tien novellen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1909]. p. 59-78. Bibliotheek voor het Nederlandsche volk. Deel 2. (Nieuwe uitgave van de Leidsche herdrukken).

22e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske [...et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij., [1917]. 12e druk. p. 289-308. Romantische werken. rode serie.

23e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske [...et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij., [1917]. 12e druk. p. 289-308. Romantische werken. blauwe serie.

24e druk in: Overbetuwsche novellen: 't kriegende kriekske [...et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij., [ca. 1922]. 13e druk. p. 289-308. Romantische werken. rode serie.

25e druk in: De wereldkroniek, september 1941. Rotterdam: Nijgh en van Ditmar, 1941. Boeken van toen.

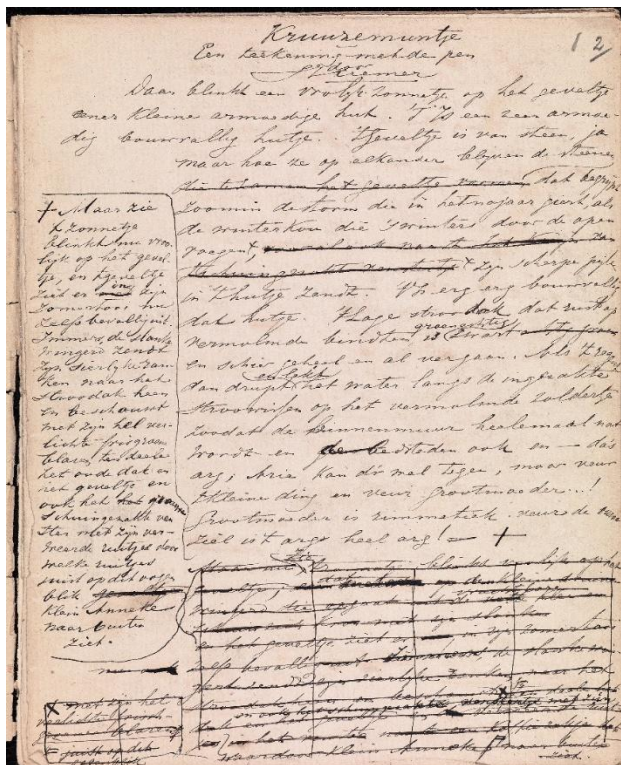
26e druk in: Schoefele ien de hof: Betuwsche vertellingen: bewerking Thijs van woerkom.. Nijmegen: Drukkerij Trio, 1980. p. 47-62. Met afb.

27e druk in: Driels oud neis: geschiedkundig bulletin van de Historische kring Driel, jrg. 5, no. 1, april 2018. p. 2- 28. Met afb. ISSN 2405-7088.

Duitse vertaling:

Krausemunzchen. In: Ober-Betuwe'sche novellen. Munster: Aschendorffschen Buchhandlung, 1877. p. 137-171. Übersetzt von E.G.

Handschrift

KRUUZEMUNTJE.

EEN TEEKENING MET DE PEN.

DOOR

J. J. CREMER.

Daar blinkt een vrolijk zonnetje op het geveltje eener kleine armoedige hut. 't Is een zeer armoedig bouwvallig hutje. 't Geveltje is van steen. Ja, maar hoe ze op elkander blijven de steenen, dat begrijpt zoo min de storm die in het najaar giert, als de kou die 's winters door de open voegen, zijn scherpe pijlen in het hutje zendt. 't Is erg erg bouwvallig dat hutje. 't Lage stroodak dat rust op vermolmde bindten, is groenachtig zwart en schier geheel vergaan. Als 't regent dan drupt en lekt het water langs de ingezakte stroowissen op het lage zoldertje, zoodat de binnenmuur heelemaal nat wordt, en de bedsteden ook en — da's arg; Arie kan d'y wel tegen, maar veur 't kleine ding en veur grootmoeder is 't arg.

Grootmoeder is rimmetiek, veur de ouwe ziel is 't heel arg! Maar zie, 't zonnetje blinkt nu vroolijk op het geveltje, en 't geveltje ziet er in zijn zomertooi, nu zelfs bevallig nit. Immers, de slanke wingerd zendt zijn sierlijke ranken naar het stroodak heen, en beschauwt met zijn hel verlichte frisch groene blaren, ten

grootje óvergrootje wier!!! Och harrejennig! allegoar die ze veur-
bij riejen blieden stoon; sommigen neunen den hoed af, en ander
kieken asof ze denken: Kiek grootje ien 'en koets! — Joa min-
nen: grootje ien 'en koets met al wat heur lief is!

't Gaf Anneke 'en vrend gevuul toen ze doar nog 'ens veur
de grunne tonfel kwiem woarschter burgemeester Lus — 'en bietje
ouwer — moar anders nog krek zat as tien joar gelijken, en de
secretaris Hoefzoetnagel gunder, oan de lessenaar, met den rug
noar 'em toe.

En 't scheen ditmaal voor burgemeester Lus geen „moejelijk
geval“ te zijn; ten minsten zijn aankef luidde: „'t Is mij een aan-
gename taak.“

Hoefzoetnagel kwam met 'en boek en wees met zien neus woar
Anneke schrieven most, vlak onder Willems naam, tot twee keer toe.

En de karkklok luidde, en ien de kark wier 't alles bezéigeld;
moar, toen de goeje beste domine, die zoo'n bietje van den ouwen
stempel was, onder veel dat gepast en hartelijk mocht heeten,
toch ook als naar gewoonte van de eeuwige verdoemenis sprak,
en de harten zijner kudde bij steenen vergeleek — toen dacht
Willem aan den steen die ie van Anneke kreeg en altied op
zak had, en had wel willen roepen: Moar ik heb 'en vuursteen
dommenei! Alével, te roepen dat goeng niet, moar hebben is
hebben en da's 'et veurnoamste.

En bij 'et thus komen toen ze uit de koets stapten, stonden de
lui van 't huus allegoar met blommen ien de hand, en hing er vlak
boven de deur van 'et tuinhanshuus en loverkran, woar binnen
ien geschreven stond: Leve Willem en zijn Kruuzemuntje!

April 1860.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 16 december 1866:

Utrechtsche provinciale en stedelijk dagblad, 31 januari 1867:

*— Cremers **Kruuzemuntje**, — met waar
genoegen hebben de lezers van de *Vaderl. Let-
teroeeningen* die Betuwsche novelle, in het eerste
nommer van dezen jaargang voorkomende, zeker
begroet, en innig genoten bij het lezen van
dat naïve verhaal, dat zoo sterk spreekt tot
ieders gemoed. — Maar wie van hen, die het
gelezen hebben, gister avond de soiree van
Jan van Beers bijwoonde, genoot zeker dub-
bel, even als zij, die er nog geen kennis mede
maakten, toen men het *hoorde* lezen, door een
der niet werkende leden; zóó als het daar
gelezen werd, begreep, gevoelde men bij me-
nige passage eerst regt goed, welken diepen
zin door den onnavolgbaren verhalen in die
lieve vertelling was gelegd.

Met regt werd dan ook, bij de sluiting der
vergadering, die voordragt de kroon van den
avond genoemd, hoewel de twee werkende
leden, die vooraf in de tweede afdeeling optra-
den, door de voordragt van Johanna, — ver-
gissen wij ons niet een vers van een der
leden — en van Eduard III voor Calais, hun-
nen goeden naam op nieuw eere aandeden.
In de eerste afdeeling gaf een drietal nieuwe
leden voor het eerst in eene openbare ver-
gadering welgeslaagde proeven van de ge-
maakte vorderingen, door het voordragen van
een dramatische schets in 5 tafereelen, geti-
teld: *de goede geest*.

Algemeen handelsblad, 8 februari 1867:

VOORDRACHT VAN DEN HEER
J. J. CREMER,
op VRIJDAG 15 FEBRUARIJ, des Avonds ten 7½ Ure, in het
ODÉON.
KRUSEMUNTJE EN JAN, PIER EN KLOAS.
Kaartjes zijn te bekomen en plaatsen te bespreken Donderdag 14 en
Vrijdag 15 Febr., van 11—4 ure, aan het Lokaal. (3096)

Arnhemsche courant, 20 februari 1867:

Er is, gelooven wij, geen tweede in Nederland, die Cremers talent van voordragen bezit, inzonderheid wanneer hij een zijner eigene zoo meesterlijk in de details geschetste betuwsche novellen tot zijn onderwerp heeft gekozen. Daarvan gaf hij gisteren avond weder het bewijs toen hij in Musis Sacrum met zijn *Kruuzemuntje* optrad, eene teekening met de pen, gelijk hij het noemde, en waarin zijne zeldzame gaaf om het boerenleven naar de natuur weêr te geven op nieuw bleek. Maar terwijl hij ons dat eenvoudige leven schetst, weet hij ook door zijne menschkundige opmerkingen onze gedachten op iets hoogers te vestigen dan op betuwsche boeren. Zijne aanschouwelijke tafereeltjes geven tevens iets te denken en te gevoelen en de lachwekkende, maar toch ook getrouwe details zetten aan zijne voordragt een vrolijk karakter bij, dat de hoorders aangenaam bezig houdt.

De intrigue van zijne laatste betuwsche novelle is in een paar woorden mede te deelen. Het tienjarig dochttertje van een armen landbouwer wordt onregtvaardig behandeld door den veldwachter en tracht hem toch op zijn sterfbed nog wel te doen. Maar die eenvoudige gedachte heeft Cremer zoo plastisch voorgesteld, en zijne personen, zijn grootmoeder, zijn burgemeester en diens klerk, zijn veldwachter en voor een deel ook de kleine *Kruuzemuntje* zelf, zijn zoo naar het leven geschilderd, dat men aan geen intrigue denkt en met onafgebroken aandacht de beschrijving van de details volgt. Het voorlezen van het sprookje, de zieke grootmoeder, het zoeken naar den appel, het verhoor bij den burgemeester, het gebed voor het sobere maal, het bezoek van den baron van Swiet, de nieuwe schoentjes, en vooral grootje in de koets, zijn schilderijtjes zoo als alleen Cremer ze kan geven en zoo als hij alleen ze kan voordragen.

Ook het tweede verhaal: de klompenmaker, die naar den post van voorzanger dingt en wien door den predikant de vraag ter beantwoording gedaan wordt hoe de vader van Cham heet, werd aardig verteld en wekte door de wijze waarop de boer werd voorgesteld den gemeenen lachlust bij de zeer talrijke toehoorders, die dezen vijfden kunstavond van den heer Bolt bijwoonden.

Is humor die kunstkracht, welke gelijktijdig tot schreijen en lachen noopt, den tranen met den glimlach, deze met den tranen vermengt en verbreedert, dan heeft Cremer gisteren avond door zijn nieuw letterkundig voortbrengsel en de eigenaardigheid zijner voordracht het bewijs geleverd, dat hij — alsof wij het nog niet wisten — een humorist van den echten stempel is. En wel, niet zoo als velen, een gezocht, maar een eenvoudig humorist, een humorist *sans le savoir*. De gave hem geschenken is die, waarvoor de Franschen alleen maar — zonderling physiologisch verschijnsel op taalkundig gebied — het woord hebben, *saisie-trist*; zoodra die eene maar trilt, neemt haar toen den vorm van landlieden en kinderen aan, de geschiktste voorwendsels om zijne beelden en gewaarwordingen in te kleeden.

Leest haast best, anders zou ik haast durven vragen, of *Kruisewandje* niet Cremers meesterstuk is, om reden er zijne hoedanigheden hare volledigste, reinste, verhevenste uitdrukking in bereiken. Te wijzen op de verdiensten van het juweeltje, op al het fijne gevoel, dat er in heerscht, al de delicate bijzonderheden, waarvan het weeselt, de miniatuurvorkjes, die er in schitteren, de zachte, vertederende tinten, de natuurlijke overgangen en afwisselingen, de als in het voorbijgaan achtereens daarheen geworpen, somtijds verhevenste bedorvingen, zou het publiek beleedigen zijn, dat een wel zeer wel-sprekend bewijs leverde van de achting, die het Cremers talent toedraagt, door zich niet te laten afschrikken zich in zoo grooten getale in een zoo onwaardig hal — den naam van zaal onwaard — te willen komen te samen pakken.

Misochien had het verhaal behooren te eindigen bij de regt evangelische aanmerking, dat de buurvrouwen het van het kind al heel onnoozel vonden een man, die in delirium tremens ligt, kruisemunt te willen voeren, maar dat om dit te willen en, even als Willem, die reden te vatten, men juist een kind moest zijn, doch een verhaal dient immers den toehoorders, zullen ze geheel bevredigd naar huis gaan, eene ontknooping aan te bieden.

Het verhaal, verzekert men, is gedrukt; deze omstandigheid is reuker voor niemand eene reden geweest om thuis te blijven. Stakken van andere schrijvers kan men even goed aan 't loekje van den haand lezen, Cremer moet men loofw, want Cremer is dubbel kunstenaar. Al zijne personen doet hij met de strengste objectiviteit en de beknoptste hulpmiddelen voor uwe oogen leven; aan zijne vingers kleeft een landschap, op zijn gelaat zetst een karakter; zijn neidzaam krachtig en buigzaam spreekorgaan vertegenwoordigt alle leeftijden met de meest juiste en nooit falende intonatie, en men zal, Europa rondreizende, voorreker meer dan omc even schoone kunstuiting toejuichen, maar met Cremer, ongedoend gebleven. — wie heeft het gewaagd hem ten onzent na te bootsen? — met Cremer komt men welc thuis.

J. K.

H. B., 19 februari 1867.

I.

Cremers Kruuzemuntje.

Is humor die kunstkracht, welke gelijktijdig tot schreien en lachen noopt, den traan met den glimlach, dezen met den traan vermengt en verbroedert, dan heeft Cremer door zijn nieuw letterkundig voortbrengsel en de eigenaardigheid zijner voordracht weder het bewijs geleverd, dat hij — alsof wij het nog niet wisten — een humorist van den echten stempel is. En wel, niet zooals velen, een gezocht, maar een eenvoudig humorist, een humorist sans le savoir. De gave hem geschonken is die, waarvoor de Franschen alleen maar — zonderling physiologisch verschijnsel op taalkundig gebied — het woord hebben, naïveteit; zoodra die ééne snaar bij hem trilt, neemt haar toon de taal van landlieden en kinderen aan, de geschiktste voorwendels om zijne beelden en gewaarwordingen in te kleeden.

Lest heugt best, anders zou ik haast durven vragen, of **Kruuzemuntje** niet Cremers meesterstuk is, om

reden er zijne hoedanigheden hare volledigste, reinste, verhevenste uitdrukking in bereiken. Te wijzen op de verdiensten van het juweeltje, op al het fijne gevoel, dat er in heerscht, al de delicate bijzonderheden, waarvan het wemelt, de miniatuurvonkjes, die er in schitteren, de zachte, vertederende tinten, de natuurlijke overgangen en afwisselingen, de als in het voorbijgaan achteloos daarheen geworpene, somtijds diepste bedoelingen, zou het publiek beleedigen zijn, dat een wel zeer welsprekend bewijs leverde van de achting, die het Cremers talent toedraagt, door zich niet te laten afschrikken zich in zoo grooten getale in een zoo onwaardig hol — den naam van zaal niet verdienende — te willen komen te zamen pakken.

Misschien had het verhaal behooren te eindigen bij de recht evangelische aanmerking, dat de buurvrouwen het van het kind al heel onnoozel vonden een man, die in delirium tremens ligt, kruisemunt te willen voeren, maar dat om dit te willen en om, evenals Willem, die reden te vatten, men juist een kind moest zijn; doch een verhaal dient immers den toehoorders, zullen ze geheel bevredigd naar huis gaan, eene ont-knooping aan te bieden?

Het verhaal, verzekert men, is gedrukt; deze omstandigheid is echter voor niemand eene reden geweest om thuis te blijven. Stukken van andere schrijvers kan men even goed aan 't hoekje van den haard lezen, Cremer moet men hooren, want Cremer is dubbel kunstenaar. Al zijne personen doet hij met de strengste objectiviteit en de beknoptste hulpmiddelen voor uwe oogen leven; aan zijne vingers kleeft een landschap, op zijn gelaat zetelt een karakter; zijn zeldzaam liefelijk en buigzaam spreekorgaan vertegenwoor-

digt alle leeftijden met de meest juiste en nooit falende intonatie, en men zal, Europa rondreizende, voorzeker meer dan eene even schoone kunstuiting toejuichen, maar met Cremer, ongedeerd gebleven — wie heeft het gewaagd hem ten onzent na te bootsen? — met Cremer komt men weer thuis.

uitstekendst gevolg — heeft aangewend in het belang eener goede zaak, die geldelijke ondersteuning behoefde. De heer Cremer mag daarom doen, wat men in een ander niet wel zou duldten, hij mag namelijk optreden met een reeds bekend product van zijn pen, nieuw als hij het ons laat voorkomen door de kracht van stem en gebaren. Die wondergave des heeren Cremer hebben de leden van **Oefening kweekt kennis** jl. Maandag avond zich weder zien ontplooijen, toen hij het roerend bevallig verhaaltje, in het Januarij-nummer der *Vaderlandsche Letteroefeningen* opgenomen, en *Kruuzemuntje* getiteld, voor een zeldzaam talrijk gehoor vertolkte.

Daar we ons geen letterlievend lezer kunnen voorstellen, die de „van ouds bekende” *Letteroefeningen* niet geregeld leest, zullen we ons van breedvoerige mededeelingen omtrent de geschiedenis der jengdige heldin van dit innig lief vertelseltje onthouden, en ons bepalen met te doen uitkomen, hoe ook weder deze eenvoudige schilderij naar het leven een niet alledaagsch talent verraaft. Niet alleen toch de aanminnige figuur van *Kruuzemuntje*, maar ook die van haar grootmoeder en vader, zoomede van den barbaarschen veldwachter, zijn verdienstelijk gemaakt en het geheel is met zulk een waas van frischheid en natuurlijkheid overtoegen, dat we onwillekeurig geneigd worden den heer Cremer, in letterkundigen zin, een natuurschilder bij uitnemendheid te noemen. Het was daarenboven eene gelukkige gedachte van den bekwamen novellist om in zijn *Kruuzemuntje* de groote waarheid in het licht te stellen, dat alleen in een kinderlijk gemoed die liefde kan leven en zich ontwikkelen, welke allen en alles omvat, en kwaad met goed kan vergelden, zoodat we — zal het goed met ons zijn — kinderharten moeten blijven ronddragen, ook tot in den hoogsten ouderdom.

Geen wonder dan ook, dat het lieve kind, dat haar grootmoeder zoo zorgvuldig verpleegt en de lieveling van het geheele dorp blijkt te wezen, ook al beveiligt dat haar niet tegen den verraderlijken aanval van den onbarmhartigen veldwachter, weldra ook het *enfant chérie* der toehoorders geworden is, zoodat zij letterlijk in den angst zitten als de kleine kruisemunt-plukster, beschuldigd van diefstal van ooft, voor den Burgemeester terecht staat. Niet weinig verligt gevoelen allen zich als ze vrijgesproken huiswaarts keert, waar grootmoeder haar in groote

Vervolg:

bezorgdheid wacht. Het tafereeltje, waar zij met haar wonderplant haar lijdenden vervolger ter hulp wil komen, is onbeschrijfelijk aantrekkelijk, niet alleen om den diepen zin, maar ook om het koloriet.

We zijn zeker de uitdrukking van aller meening, wanneer we getuigen, dat de heer Cremer ook ditmaal zijne hoorders niet teleur stelde, en dat, zoo *Oefening* in het afgelopen genootschapsjaar zijne leden nu en dan, onder het gehoor van een minder boeiend spreker, aan vervelingskramp deed lijden, deze kruisemunt daartegen een uitstekende remedie heeft opgeloverd, zoodat we vervelingskrampvrij het vaarwel konden aanhooren, dat ons door den ijverigen voorzitter van het genootschap, in eenige bezielde dichtregelen met nog jeugdig vuur werd toegeroepen. Herinnerde de heer S. J. van den Bergh ons, dat het nu het 22ste afscheid was, hetwelk hij *Oefening's* leden toezong; we gelooven, dat hij aan zijne lier nu zeker niet minder krachtige toonen wist te ontlokken als vóór 22 jaren, in diepte van levens- en wereldopvatting als de dichter — we doelen hier nu niet bepaald op zijn zangerig gelegenheidswoord van Maandag avond — onloochenbaar gewonnen heeft. Wij zijn ongetwijfeld veler tolk, wanneer we den wensch uiten, dat *Oefening kweekt kennis* — dat tot hiertoe zoo min als zijne voorzitter onder de mokerslagen van een meer geducht dan grondig kriticas bezweek — nog lang in den heer v. d. Bergh een voorganger moge bezitten, wiens levenslust het is het schoone en goede met alle kracht te bevorderen.

Utrechtsche provinciale en stedelijke courant, 21 november 1867:

*— Als gewoonlijk was eergister de lezing van den heer J. J. Cremer ten voordeele van het gasthuis voor Ooglijders druk bezocht. Hij handhaafde zijn roem met de voordragt van *kruzemuntje* en van *zönneke en moantje*, een novelle en een gedicht, dat het uitstekend talent des dichters weder zeer deed uitkomen. Er waren ruim vierhonderd hoorders.

Leydse Courant, 13 december 1867:

HET KRUUZEMUNTJE.

Voordracht van J. J. CREMER,

DINSDAG *zeventien* DECEMBER,

in de Stads Gehoorzaal, aanvang te ~~seven~~ uren 's avonds.

Toegangkaarten (ad f 1 per persoon) te verkrijgen bij de Heeren SCHREUDER & VAN BAAK, Nieuwe Rijn, en aan het Locaal op den avond der Spreekbeurt.

Er kunnen plaatsen besproken worden tegen betaling van *tien* Cents.

G. VAN GORKOM.

J. H. MARONIER.

W. PLEYTE.

Leydse courant, 20 december 1867:

— Twee achtereenvolgende avonden werd alhier den beminnaars van fraaije letteren een hoogst aangenaam genot verschaft en op beide avonden getuigde eene buitengewoon talrijke opkomst van groote belangstelling. Dingsdag avond droeg in de stads-gehoorzaal de heer J. J. **Cremer** *het Kruuzemuntje* voor, op zijne gewone onnavolgbare wijze; ook thans wist hij de handelende personen zijnen toehoorders zoo aanschouwelijk voor te stellen dat men als 't ware de zaken, die hij verhaalde, voor de oogen zag getooverd, zoodat allen met onverdeelde aandacht aan zijne lippen hingen. Gisteren avond traden in de vergadering van de afdeeling der maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen de zoo gunstig bekende Vlaamsche letterkundigen H. Conscience en K. Versnaeyen op. De heer Versnaeyen droeg voor en na de pauze verscheidene zijner dichtstukken voor, terwijl de heer Conscience voor de pauze sprak over de roeping der vrouw en de vergadering daarna met het mededeelen van een verhaal: »llaat en Liefde'' bezig hield. Beide sprekers mogten herhaaldelijk blijken van bijval ontvangen en zullen alhier zeker een gunstigen indruk achterlaten.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 28 december 1867:

Rotterdam, 27 December.
Men verneemt, dat door onzen begaafden landgenoot, den heer J. J. **Cremer**, te 's Hage, in de maand Februarij a. s. alhier eene voordragt zal gehouden worden, waartoe hij de keus heeft bepaald op zijne novelle, getiteld: *'t Kruuzemuntje*, die hij hier ter stede nog niet heeft voorgedragen.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 31 januari 1868:

Op Vrijdag 7 Februarij a. s.,
des avonds ten 8 ure,
zal door den Heer **J. J. CREMER** uit 's Hage,
in de Zaal der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, de voordracht plaats hebben zijner
Betuwsche Novelle
'T KRUUZEMUNTJE,
nimmer alhier door den Schrijver voorgedragen.
Inteekenlijsten liggen van heden tot en met
Woensdag 5 Februarij a. s. bij de Roekhandelaren **M. J. MENSING**, Hoogstraat; **M. WIJT & ZONEN**, Beursplein, en aan het Lokaal der *Maats. Tot Nut van 't Algemeen.* (2182)

Nieuwe Rotterdamsche courant, 2 februari 1868:

Op Vrijdag 7 Februarij a. s.,
des avonds ten 8 ure,
zal door den Heer **J. J. CREMER** uit 's Hage,
in de Zaal der *Maatschappij tot Nut van 't Alge-*
meen, de voordracht plaats hebben zijner
Betwische Novelle
'T KRUUZEMUNTJE,
nimmer alhier door den Schrijver voorgedragen.
Inteekenlijsten liggen van heden tot en met
Woensdag 5 Februarij a. s. bij de Boekhande-
laren **M. J. MENSING**, Hoogstraat; **M. WIJT**
& **ZONEN**, Beursplein, en aan het Lokaal der
Maats. Tot Nut van 't Algemeen. (2182)

Oprechte Haarlemsche courant, 22 februari 1869:

De Heer J. J. CREMER
stelt zich voor, op Donderdag den 4^{den} Maart,
des avonds ten half 8 ure,
in den **Nieuwen Schouwburg**
te Haarlem,
VOOR TE DRAGEN:
KRUUZEMUNTJE EN JAN PIER EN KLOAS.
Toegangkaarten zijn bij den kastelein en bij den Heer
Boekhandelaar **VAN ASPEREN v. D. VELDE** te bekomen.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 30 maart 1868:

Zwolle, 28 Maart.
— De reeks der voordragten, die in dezen winter door
het departement Zwolle der Maatschappij tot Nut van 't
algemeen werden gegeven, is donderdag avond waardig be-
sloten met de optreding van den zoo gevierden novellist,
den heer **J. J. Cremer**. Vroegere kennismaking met diens
groote talenten was aanleiding, dat de ruime vergaderzaal
reeds vroegtijdig over gevuld was. De groote stilte, die
onmiddellijk heerschte toen de heer **Cremer** zijne plaats
innam, was als eene ovatie van de vergadering, die geen
enkel zijner woorden of gestes wenschte te verliezen.
Het „Kruizemuntje” — aan allen die tegenwoordig waren,
zeker reeds bekend — werd door den auteur voorgedragen.
Op eene uitmuntende wijze werd die „teekening met de pen”
aan allen ter bezigtiging gegeven, zoodat men zich bij ieder
tafereel der novelle werkelijk tegenwoordig waande. Herhaal-
delijk kon zich de goedkeuring van het zoo aanzienlijke ge-
hoor niet bedwingen, en deze ontbrak, evenmin als aan het

...einde van de novelle, bij de stukken die na de pauze door
den heer **Cremer** werden voorgedragen.

Oprechte Haarlemsche courant, 22 februari 1869:

De Heer J. J. CREMER
stelt zich voor, op Donderdag den 4^{den} Maart,
des avonds ten half 8 ure,
in den **Nieuwen Schouwburg**
te Haarlem,
VOOR TE DRAGEN:
KRUUZEMUNTJE EN JAN PIER EN KLOAS.
Toegangkaarten zijn bij den kastelein en bij den Heer
Boekhandelaar **VAN ASPEREN v. D. VELDE** te bekomen.

Het vaderland, 7 december 1869:

— Maandag 13 dezer zal de heer J. J. **Cremer**
een spreekbeurt vervullen in deze afdeeling der
Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en
Wetenschappen.

Oprechte Haarlemsche courant, 11 december 1869:

VOORDRACHTEN TE SCHAGEN.
Eerste VOORDRACHT op **Dinsdag 14 De-**
cember 1869, in het Locaal van den Heer *A. Knik-*
ker, des avonds ten 7 ure 15 min. *precies.*
De Heer J. J. CREMER zal voordragen de Novellen
Kruuzemuntje en *Jan Pier en Klaas.*
Roode toegangkaarten geldig.

Het vaderland, 16 december 1869:

* **Amsterdam**, 14 Dec. — Voor een talrijke vergadering der alhier gevestigde afdeeling van de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen, trad gisterenavond onze novellist Cremer op en bracht zijn Kruusemuntje en een drietal gedichten ten gehoor. 't Behoeft bijna niet herhaald te worden, dat zijn Betuwsche teekeningen met de pen als altijd met genoegen werden gehoord. Met recht een meester in de uiterlijke voordracht genoemd, leert **Cremer** bovendien door zijn eenvoudige vertellingen de poëzie in het kleine en schijnbaar onbeduidende waardeeren. Evenzeer is 't waar, dat die Betuwsche novellen eerst recht kracht en leven krijgen als de auteur die leest; dan is 't alsof de handelende personen werkelijk spreken en ten tooneele treden; zijn schetsen kunnen vergeleken worden bij tooneelcostumes, die, hoe bevallig ook geplooid, door de levende stem moeten bezielde worden om hun waarde te doen op prijs stellen.

Het vaderland, 1 januari 1870:

* **Groningen**, 30 Dec. — De heer J. J. Cremer zal den 18en Januari e. k. alhier zijn Betuwsche novelle: »**Kruuzemuntje**» voordragen.

Het vaderland, 11 januari 1870:

— De heer J. J. Cremer zal niet zijn novelle »**Kruuzemuntje**» voordragen, maar op verzoek zijn andere novelle »Bruur Joapik.»

Leeuwarder courant, 14 januari 1870:

LEZING
VAN
J. J. Cremer.
(HET KRUZEMUNTJE.)
DONDERDAG 20 JANUARIJ 1870,
's avonds 7 ure,
in de Groote Zaal van den Heer IJ. VAN DER
WIELEN te *Leeuwarden*
Entrée één gulden.
Kaartjes zijn verkrijgbaar bij den Boek-
handelaar H. KUIPERS te Leeuwarden.
Plaatsen te bespreken Donderdag morgen
tusschen 10—2 uur, à tien cents extra.

Zutphensche courant, 26 februari 1870:

Doesborgh, 23 Febr. Gisteren avond had de tweede der aangekondigde letterkundige voordrachten plaats; voor een buitengewoon talrijk publiek trad de heer J. J. **Cremer** op. Was de verwachting van hen, die hem nog niet gehoord hadden hoog gespannen, zij werd zelfs overtroffen; zoowel door de getrouwe nabootsing van het Betuwsche dialect als door zijn mimiek bracht hij allen in verrukking, waarvan door gedurig herhaald applaussement getuigd werd. Hij droeg ons voor zijn „Kruzemuntje” en terecht mocht hij dit stukje een teekening noemen met de pen. Het was een schoone teekening van het werkelijk leven, men leefde met de personen en in de toestanden die hij schetste. Ook de stukjes, die hij na de pauze voordroeg, „Of het mooi was” en „Een oude anecdote” voldeden algemeen en ieder keerde huiswaarts met den wensch dat **Cremer** niet voor de eerste en laatste maal de Drusus-rest bezocht zal hebben.

Algemeen dagblad van Nederland, 26 februari 1870:

houden.
* HOOGKEPPEL, 23 Febr. Gister-avond had de tweede aangekondigde letterkundige voordracht voor Doesborgh en omstreken plaats. Voor een buitengewoon talrijk publiek trad de heer J. J. **Cremer** op. Was de verwachting bij hen die hem nog niet gehoord hadden hoog gespannen, zij werd zelfs overtroffen. Zoowel door de getrouwe nabootsing van het Betuwsch dialect, als door zijn mimiek, bracht de heer **Cremer** allen in verrukking, waarvan door gedurig herhaald applaussement getuigd werd. Hij droeg ons voor zijn „Kruzemuntje”, en terecht mocht hij dat stukje een teekening noemen met de pen. Het was een schoone teekening van het werkelijk leven; men leefde met de personen en in de toestanden, die hij schetste. Ook de stukjes, die hij na de pauzen voordroeg „Of het mooi was?” en „Een oude anecdote,” voldeden algemeen. Ieder keerde huiswaarts met den wensch, dat **Cremer** niet voor de eerste en laatste maal de Drususveste bezocht zal hebben.

Het vaderland, 9 april 1870:

Korte berichten uit het Binnenland. — De heer J. J. **Cremer** heeft Woensdag te Breda zijn *kruisemuntje* voorgedragen. — De brand van de katoen-

In 1870 verschijnt Kruuzemuntje met enkele andere novellen in boekvorm:

Nieuwsblad voor den boekhandel 12 november 1870:

Amsterdam, D. Allart. fol. (blz. 417—432 in 2 kol.) Per afl. f 0.10
CREMER (J. J.), **Kruuzemuntje** en andere vertellingen. Leiden, A. W.
Sijthoff. br. 12°. (128 blz.) f 1.25
Eerste en Tweede Vervolg. Vervolg. Vervolg. Vervolg. Vervolg.

Het vaderland, 3 december 1870:

LAND. — Zaterdag 3 December 1870. — Nr. 286.

CADEAUX.

A. W. SIJTHOFF, te Leiden.
heeft uitgegeven en zijn voorrijghaar gesteld
de navolgende werken
VAN

J. J. CREMER:

UIT HET LEVEN.

Dochter en Schone. — De eerste gewo. Herenwonen van Fabelen. — Wat Vader Natuure ver-
stelt. — Een ontzag. — Wat ik leerde en teg ik des overvloed en linnen de nachtkamers. — Een schied
in een lye
HETZELFDE, gebonden in linnen en verguld op zilver 2.10.
Prijz / 1.50.

TWEE NOVELLEN.

Portretten. — Een Springer in en linnen de lerk. Met twee lithographen 1.00.
HETZELFDE, gebonden in linnen en verguld op zilver 2.50.

ARME SAMUEL.

Een verhaal. — Met twee lithographen, Minck en Eng. Dierde lerk 1.50.
HETZELFDE, gebonden in linnen en verguld op zilver 2.50.

DISTELS IN 'T WEILAND.

Gedicht op 't Hooftgeest. — 't Kerkende Kerkende. — 't Fancasche. — Op de Kerkend.
Een lerk. — 't Kerkende Hooft. — Een 't Kerkende Kerkende. — Met platen. Gebonden in
grindband en verguld op zilver 3.00.

Van deze Novellen is ook een prachtige afgave verhanden onder den titel van:

NIEUWE OVERBETUWSCH E VERTELLINGEN.

Prijz ingesluit / 2.00.

KRUUZEMUNTJE EN ANDERE VERTELLINGEN.

Prijz ingesluit / 1.00.

Sooeven is van de pers gekomen:

Overbetuwsche Novellen.

Gedicht op 't Hooftgeest. — 't Kerkende Kerkende. — Op de Kerkend. — 't Kerkende Hooft.
Prijz ingesluit / 0.50. (1871)

Het vaderland, 23 december 1870:

* **Groningen**, 20 December. — Hedenavond trad de heer J. J. **Cremer** van 's Hage in de groote zaal der Sociëteit de Harmonie als spreker op. Zijne novelle »*Kruuzemuntje*,» voldeed zooals alles van dien schrijver, uitstekend, en het is waarlijk te bejammeren dat het Groningsche publiek, dat, te oordeelen naar de volle gehoorzaal, zoo gaarne naar den gevierden spreker luistert, slechts eenmaal 's jaars gelegenheid wordt gegeven, de talenten van den heer **Cremer** te bewonderen.

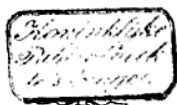
KRUUZEMUNTJE

EN ANDERE

VERTELLINGEN

DOOR

J. J. CREMER

TE LEIDEN, BIJ A. W. SIJTHOFF

Hoornsche courant, 21 of 22 januari 1871:

Cremers voordracht.

Voor de derde maal trad de heer J. J. **Cremers** in deze stad op en wel Donderdag den 19den dezer. Nimmer te voren was het Parklokaal zoo bezet bij zijn optreden als op dien avond. De zoogenaamde deftige stand was er geheel vertegenwoordigd, maar tot ons genoege ook vrij wat belangstellenden onder de bewoners van het platte land. Geen sprekender bewijs voor het in den smaak vallen van zulke voordrachten dan eene zoo talrijke opkomst. Tefurgesteld kon niemand huiswaarts keeren, tenzij alle gevoel voor schoonheid geweken was.

De gevierde spreker droeg het eerst zijne novelle „het kruizemuntje” voor. En welke snaren deed hij bij die weergaloze voordracht niet trillen! Het aanvallige, lieve Anneke, het heerlijke kind, dartelde zichtbaar als ’t ware, voor ieders blikken. En hoe prachtig gaf hij de gorde, beste grootmoeder terug. Geen trouwer copij zou iemand op die wijze hebben kunnen geven, van den burgemeester of den veldwachter. En dan die Betawische tongval, die schoon klinkt als men er ooren voor heeft, die u door het zachte, gemoedelijke, liefelijke de bewoners zelven leert kennen, — hoe heerlijk wordt hij door den spreker teruggegeven!

Bij al den eenvoud der novelle, wat diepte straalt er niet in door met betrekking tot het gemoedsleven, hetwelk zich ongekunsteld en zoo rein openbaart bij

de hoofdfiguren. Zulk werk kan alleen de vrucht zijn van eigen aanschouwing, gepaard met ongewonen kunstzin, natuurbestudeering en rein zedelijk gevoel. O zij doen zoo goed die novellen; idealen tooveren ze niet voor den geest, noch de koude, harde werkelijkheid. Ze zijn geput uit de bron van landelijke eenvoud, die zelfs in het schamele hutje vol poezie kan zijn. Och die tevredenheid bij een schotel aard-appelen, waarom is zij vaak meer het deel van den arme voor de wereld dan van den vermogende? Dat koortsachtig jagen naar 't bezit, die liefde en gehechtheid *boven alles* aan aardse goederen, aan *geld*, — *Cremers* novellen wekken ze niet op, maar schetsen veeleer het contrast tusschen die steeds heviger wordende koorts en tusschen het tevreden zijn met het bescheiden deel. Edele snaren dus hebben er ontegenzeggelijk getrild in de harten en zielen van alle toehoorders, die nog niet dood zijn op dat punt, die niet zeggen: «heerlijk, prachtig»! wjl het zoo behoort, maar die er van doordrongen zijn.

er van doordrongen zijn.

Na de pauze gaf de gevierde man het eerst ten beste een gedicht, getiteld «of het mooi was». En allen vonden dat lieve, frissche, ware gedicht mooi. Daarna kwamen twee gedichtjes in den Betawischen tongval: «Miekes verzuchting» en «de ziener». Het zijn pendanten, maar juweeltjes tevens. Schetst de dichter in het eerste de vergelijking welke het eenvoudige, natuurlijke landmeisje maakt tusschen de weelde en den overvloed welke in het adellijk kasteel worden gevonden en haar schamelen toestand; laat hij het naïve natuurkind zelfs een huwelijk met den jonker vergelijken bij dat met haren vrijer, de schaal slaat toch over naar de ware zijde: de tevredenheid met haar toestand.

«De ziener» heeft tot onderwerp den daglooner die zich bewust is van schraal, mager, bleek en leelijk te zijn en toch het rijke boerenmeisje zoo lief heeft. Hij ziet haar van verre, zelf onbemerkt; hij ontwaart haar minnekoozen met haren rijken vrijer, dat rijpt hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlijke, eenvoudige, natuurlijke weelacht lucht geeft.

hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlijke, eenvoudige, natuurlijke weelacht lucht geeft.

Zoo waren het altemaal *echte* typen, genomen uit het leven van den eenvoud en der natuurlijkheid. Maar juist daarom was het geheel zoo schoon, zoo vol van reine poëzie.

Cremer's genre is en blijft oorspronkelijk en veelzijdig schoon. Het wordt nooit overladen door bombast of door overdreven effectbejag, daarvoor is hij te zeer kunstenaar.

Maar de zeer zedelijke strekking vooral, welke aan zijne novellen ontegenzeggelijk ten grondslag ligt, deze moet met al het overige zijne voordrachten buitengewoon aantrekkelijk maken voor iedereen, voor alle standen en klassen der maatschappij.

Is ons eenigzins beredeneerd verslag wat zeer vol van lof, men wijte het aan onze buitengewone ingenomenheid met een talent, dat zoo veelzijdig begaafd is als dat van den eenigen *Cremer*.

Het vaderland, 24 januari 1871:

Hoorn, 19 Januari. — Heden trad de heer J. J. *Cremer* in ons midden op. Aan het zeer talrijk, ook uit omstreken, opgekomen publiek werd door de voordracht van *Kruzemuntje* en van enkele dichtstukken een genotvolle avond bezorgd, zooals de heer *Cremer* dien gewoon is te verschaffen.

Minder genoechlijk was diezelfde avond voor de reizigers met de diligence van Alkmaar naar Hoorn, die, ten gevolge der duisternis, van den weg geraakt en omgevallen is. Gelukkig zijn de reizigers er met den schrik en lichte kwetsuren afgekomen. Veel grooter nog had het onheil kunnen zijn, daar de wagen op het ijs van de naast den weg loopende vaart of sloot terecht kwam. Zoodanig ongeval doet alweder te vuriger wenschen dat door toedoen van belanghebbenden en belangstellenden ook het welvarende West-Friesland eindelijk toch eens in het bezit worde gesteld van een spoorweg. Het gemis daaraan wordt vooral in den winter, wanneer de zeeboot stil ligt en de onderwetsche diligence het eenige vervoermiddel is, maar al te zeer gevoeld.

Opregte Haarlemsche courant, 20 maart 1871:

Berg-Ambacht, 16 Maart. In de 6de of laatste vergadering der Vereeniging „Winter-lezingen” alhier trad donderdag jl. de heer J. G. *Bettink* als spreker op, en droeg de bekende novelle van *Cremer* „Kruzemuntje” voor. In de vorige wintermaanden werden de spreekbeurten achtereenvolgens vervuld door de heeren: P. J. *Verlee*, van Berg-Ambacht; L. R. *van Sandick*, van Schoonhoven; H. *Bezemer*, van Oudewater; P. *Verhoef*, van Berkenwoude, en J. *Bander*, van Berg-Ambacht. Steeds werden de vergaderingen, ondanks het meestal ongunstige weder, zeer druk bezocht. Het aantal leden neemt ook telken jare toe en bedraagt nu nagenoeg 70.

CADEAUX.

A. W. SLJTHOFF, te Leiden, heeft uitgegeven en alomt verârkgbaar gesteld
de navolgende werken van

J. J. CREMER:
UIT HET LEVEN.

Beelden en Schetsen. — (Dramaal) gewen. Beschrijvingen van Fabelen. — Wat Vader Eerzaam vertelt. — *Staat uitdruig.* —
Wat ik hoorde en zag in den spoorwag en binnen de wachtkamers. — Een schietoot in een ijd. Prijs f 1.50.
DEUTZELDORF, gebonden in leinen en verguld op zilver » 2.10.

TWEE NOVELLEN.

Portretten. — Een Sprayer in en buiten de kerk. Met een Lithographie » 1.50.
DEUTZELDORF, gebonden in leinen en verguld op zilver » 2.50.

ARME SAMUEL.

Een verhaal. — Met een Lithographie, Noek en Lang. In drie deelen » 1.50.
DEUTZELDORF, gebonden in leinen en verguld op zilver » 2.40.

NOVELLEN.

Goedkope afgaat in roman-formaat van Uit het leven, Arme Samuel en Portretten. Ingevaad. » 2.50.

DISTELS IN 'S WEILAND.

Gedrie op 't Hooftgewet. — 't Kerkende Eribuik. — 't Ferkensche. — Op de Eekeloren. —
Een Raak. — 't Biekenste Waag. — Een 't kleine Lentein. — Met platen. Gebonden in
geestdand en verguld op zilver » 3.00.

Van deze Novellen is ook een goedkope afgaat verschenen onder den Naam van

NIEUWE OVERBETUWSCHE VERTELLINGEN.
Prijs ingevaad f 2.50.

KRUUZEMUNTJE EN ANDERE VERTELLINGEN.
Prijs ingevaad f 2.50.

Kinderstunde
 O. No. 22. 1891.

De heeren- en dames-leden van *Licht, Liefde, Leven* hadden gisterenavond het voorrecht onzen stadgenoot, den heer J. J. **Cremer**, in hun vergadering in het lokaal *Diligentia* als spreker te zien optreden.

Het talrijk gehoor werd door hem vergast op de voordracht van zijn: *Kruusemuntje*, dat, hoewel aan velen reeds bekend, ongetwijfeld door allen met ontzaglijk groot genot zal zijn gevolgd. Overbodig is het gewis hier te gewagen van het onnavolgbaar talent, waarmee deze terecht gevierde novellist zijne schepingen voordraagt; van de natuurlijkheid, waarmee hij zijne diepgeroelde karakterschetsen aanschouwelijk weet voor oogen te stellen, of van zijn hooge en door innigheid van opvatting de diepste snaren van het gemoed doen trillen. Wat **Cremer** ons weet te maken is zoo warm, zoo helder, zoo klaar als een licht, dat liede wekt in 't leven.

De heer **Cremer** gaf tot besluit nog een paar gedichten uit zijn onlangs verschenen dichtbundel aan het opgetogen publiek ten beste, welke ook den algemeenen bijval mochten wegdragen.

In de beste beteekenis van het woord heeft de redenaar van dien avond zijne hoorders weten te amuseeren, door aan hun schoonheidsgevoel te voldoen, hun verstand te bevredigen en hun gemoed voor zuivere aandoeningen te openen.

Wij wenschen *Licht, Liefde, Leven* dan ook geluk met de welwillendheid van zulk een medelid, en verheugen ons hartelijk, dat er te dezer stede een Vereeniging bestaat, die bij al het goede dat zij sticht, ook dit heeft, dat zij haar leden, van welke velen anders van dergelijke genotvolle en nuttige avonden zouden verstoken zijn, zulke leesavonden kan geven. Moge die vereeniging hoe langzoo meer gekend en gewaardeerd worden! Haar heil! **Cremer** dank en hulde!

Algemeen handelsblad, 24 januari 1874:

Het zal velen onzer lezers zeker genoegen doen, dat hun aanstaanden Woensdag, 28 dezer, weder de gelukkigheid wordt aangeboden, den heer J. J. **Cremer** (in 't Odéon) te hooren. *Kruusemuntje*, dat door hem ongeveer 8 jaar geleden hier is voorgedragen, en 't *Erste Kiend*, eene nieuwe novelle, vormen het programma van den avond.

Nieuws van den Dag, 24 januari 1874:

De Heer **Cremer** zal aanst. Woensdag in Odéon lezen en dan iets nieuws en iets ouds voordragen. Wij verwachten zoowel voor zijn welbekend *Kruusemuntje* als voor 't *Erste Kiend*, waarvan onze stadgenooten de *primeur* krijgen, een even groote belangstelling als gewoonlijk dien geliefkoosden spreker te beurt valt.

Nieuws van den dag, 26 januari 1874:

Volgens Regl.
Odéon, Woensdag 28 Jan. (8 u.) lezing van den
Heer J. J. Cremer: „t Erste Kiend” en „Kruuzemuntje.”
Grand Théâtre, Amstelstraat, Zondag 24 Jan.

Nieuws van den dag, 30 januari 1874:

Cremer gaf ons gisteren avond in Odéon zijn wel gedrukt, doch nog niet voorgedragen vers „t Erste Kiend,” dat ons niet beviel, maar gelukkig ook zijn „Kruuzemuntje,” dat ons nog weer voor de zooveelste maal boeide. De burgemeester en de adspirant-koetsier waren weer voortreffelijk. Wij blijven dus bij ons reeds vroeger uitgesproken gevoelen, dat Cremer zich onzenthalve niet behceft in te spannen om ons iets nieuws voor te dragen. De oude bekende novellen zijn en blijven ons 't liefst.

Tentoonstelling van schilder- en andere werken van levende meesters te Amsterdam in 1874:

F.
Fabius, J.C zn. (J.) te AMSTERDAM.
145 Er was geen categisatie.
146 Willem geef die schoentjes aan Kruuzemuntje.
(Naar de Novelle van J. J. CREMER.)

Zutphensche courant, 3 oktober 1875:

Bij W. J. THIEME & Cie. te Zutphen

is de **inteekening** opengesteld op

J. J. CREMER,

Overbetuwsche Novellen.

Geïllustreede Uitgaaf.

Compleet in **25** aflev. met **16** plaatjes, bevattende:

Grietje op 't Hönings-art. — 't Kriekende kriekske. — Op de Kniehorst. — 't Blinkende Hoanje. — Bruur Joapik. — Oan 't kleine Revierke. — 't Pauweveerke. — **Kruuzemuntje**. — Van binnen en van buiten. — Mijn oude Jakob. — Een Oudejaarsavond. — Wouter Linge. — Kees Springer in de Kerk. — Kees Springer buiten de Kerk. — Zes Schetsen in éene Lijst. — Een Winteravond. — Arme Samuël. — Op den zolder. — Wat vader Harmen vertelt. — Naar omhoog. — Het jawoord. — Portretten. — Tonen in den Nieuwjaarsmorgen. — Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Driemaal gezien.

Elke aflevering zal 2 à 3 vel druks bevatten, en bij **inteekening** slechts **25 cts.** kosten.

Het vaderland, 23 maart 1877:

Nieuwe Geïllustreerde Uitgave van de **OVERBETUWSCHE NOVELLEN EN VERTELLINGEN** van **J. J. CREMER.**

GRIETJE OP 'T HÖNINGS-ART. — 'T KRIEKENDE KRIEKSKE. — OP DE KNEHORST. — 'T BLINKENDE HOANJE. — BRUUR JOAPIK. — OAN 'T KLEINE REVIERKE. — 'T PAUWEVEERKE. — **KRUUZEMUNTJE**. — VAN BINNEN EN VAN BUTEN. — OP DEN ZOLDER. — MIJN OUDE JAKOB. — EEN OUDEJAARS-AVOND. — TONEN IN DEN NIEUWJAARS-MORGEN. — HET JAWOORD. — ENZ. ENZ.

Aangemoedigd door de gunstige wijze, waarop de verschillende vorige edities van **CREMER'S Overbetuwsche Novellen en andere Vertellingen** door het publiek ontvangen werden, heeft de Uitgever, nu de vorige drukken zijn uitverkocht, daarvan een nieuwe uitgave ter perse gelegd, geïllustreerd met **Platen** van den Heer G. J. BOS. Ze verschijnt in afleveringen van 2 à 3 vel druks en zal compleet zijn in 25 afl. met **16 Platen**. Elke aflevering kost bij **inteekening** slechts **25 Cents**.

De inteekening is in iederen Boekhandel opengesteld.

(9496)

Nieuws van den dag, 5 april 1877:

**Nieuwe, geïllustreerde uitgave van de
Overbetuwsche Novellen en Vertellingen
van J. J. CREMER.**

GRIETJE OP 'T HÖNINGS-ARF. — 'T KRIEKENDE KRIEKSEE. — OP DE KNIEHORST. —
'T BLINKENDE HOANJE. — BRUUR JOAPIK. — OAN 'T KLEINE REVIERKE. — 'T PAUWE-
VEERKE. — **KRUUZEMUNTJE**. — VAN BENNEN EN VAN BUUTEN. — OP DEN ZOL-
DER. — MIJN OUDE JAKOB. — EEN OUDEJAARSVOND. — TONEN IN DEN
NIEUWJAARSMORGEN. — HET JAWOORD. — ENZ. ENZ.

Aangemoedigd door de gunstige wijze, waarop de verschillende vorige edities van
CREMER'S Overbetuwsche Novellen en andere Vertellingen door het
publiek ontvangen werden, heeft de Uitgever, nu de vorige drukken zijn uitverkocht,
daarvan eene nieuwe uitgave ter perse gelegd, geïllustreerd met Platen van den
Heer G. J. BOS. Ze verschijnt in afleveringen van 2 à 3 vel druks en zal compleet
zijn in 25 afleveringen met **16 Platen**. Elke aflevering kost bij intekening
slechts **25 Cents**. (6354)

 De intekening is in iederen Boekhandel opengesteld.

Opregte Haarlemsche courant, 8 november 1877:

MAATSCHAPPIJ „TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN”.
DEPARTEMENT „HAARLEM”.
BUITENGEWONE VERGADERING met Da-
mes op Dinsdag 13 November 1877, des avonds te
half acht uren, in de Zaal der Societeit „de Kroon”.
SPREKER:
De Heer **J. J. CREMER**, van 's Gravenhage.
Het Bestuur:
Mr. H. JACOBI,
Voorzitter.
H. F. WALLER,
Secretaris.

Opregte Haarlemsche courant, 15 november 1877:

— In de zaal van de Societeit „de Kroon” trad gis-
teren-avond in eene buitengewone vergadering van het
departement van het Nut de heer **J. J. Cremer** van
's Gravenhage als spreker op. Hij droeg met zijn
bekend talent vóór de pauze de novelle „Kruuze-
muntje”, na de pauze eenige dichtstukken voor. Het
publiek was buitengewoon talrijk. Ook als men een
talent van voordragt als dat van den heer **Cremer** be-
zit, kan er sprake zijn van een minder of meer „op
zijn dreef zijn” van den spreker. Hij was gisteren
bijzonder gelukkig in zijne voordragt, en dat het
publiek uiterst tevreden was, behoeft dus niet gezegd
te worden.

CREMERS beroemde Novellen,

in tien deelen, geheel nieuwe uitgave, onopengesneden. *Overbetuwsche*: 1. Grietje op 't Höningsersf, 't Kriekende Kriekske, 40 ct. — 2. Op de Kniehorst, 't Blinkende Hoantje, 40 ct. — 3. Bruur Joapik, 't Pauweveerke, 40 ct. — 4. **Kruuzemuntje**, Van binnen en van buuten, Oan 't kleine Revierke, 40 ct. — *Novellen*: 1. Op d. zolder, Portretten, 40 ct. — 2. Winteravond, Mijn oude Jacob, Wouter Linge, Wat vader Harmen vertelt, 40 ct. — 3. Oudejaarsavond, Tonen in d. Nieuwjaarsm., 6 schetsen, 40 ct. — 4. Arme Samuel, 40 ct. — 5. Kees Springer, 40 ct. — 6. Driemaal gezien, Wat ik hoorde, enz. Naar omhoog, Het jawoord, 40 ct. Deze tien zeer nette deelen te zamen, geheel nieuw, voor slechts f 3.

Het vaderland, 7 juni 1880:

Het naïeve kind, de teedere moeder, het bezorgd oudje, de norsche boer, men zag en hoorde hen als Cremer van hen vertelde.

Als novellist vooral heeft Cremer zich een blijvenden naam verworven. Zijn »Pauweveerke», zijn »**Kruuzemuntje**» en andere zijner Overbetuwsche novellen zullen nog lang onder ons voortleven.

Cremers romans, hoeveel gelezen ook, nemen niet zulk een hooge plaats in als zijn vertellingen. Wat echter ook vooral in zijn romans aantrok, was de opmerkelijke gave van schilderen en schetsen met de

Door A. W. SIJTHOFF te Leiden worden uitgegeven de volgende werken van

J. J. Cremer:

Distels in 't weiland. Grietje op 't Hönings-arf. — 't Kriekende Kriekske. — 't Pauweveerke. — Op de Kniehorst. — Bruur Joapik. — 't Blinkende Hoanje. — Oan 't kleine Revierke. Met platen. Gebonden in 4° prachtband en verguld op snee f 8.90.

Overbetuwsche Novellen. Grietje op 't Hönings-arf. — 't Kriekende Kriekske f 0.50.

Overbetuwsche Novellen. Op de Kniehorst. — 't Blinkende Hoanje. f 0.50.

Overbetuwsche Novellen. Bruur Joapik. — 't Pauweveerke f 0.50.

Overbetuwsche Novellen. Oan 't kleine Revierke. — **Kruuzemuntje.** — Van binnen en van buuten f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Op den zolder. — Portretten f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Een winteravond. — Mijn oude Jakob. — Wouter Linge. — Vader Harmen f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Een oudejaarsavond. — Tonen in den nieuwjaarsmorgen. — Zes schetsen in ééne lijst. f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Kees Springer in de kerk. — Kees Springer buiten de kerk f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Arme Samuel f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Drie-maal gezien. — Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. — Naar omhoog. — Het jawoord f 0.50.

Novellen en Vertellingen. Met 8 plaatjes. Gebonden en verguld op snee. f 2.50.

Overbetuwsche Novellen. Met 8 plaatjes. Gebonden en verguld op snee. f 2.50.

Overbetuwsche Novellen en andere Vertellingen. Met 16 plaatjes. Gebonden en verguld op snee . . . f 4.50.

Voor Oud en Jong, voor Arm en Rijk, voor Groot en Klein, voor Jan en Alleman.

Voor den spot goedkoopén prijs van slechts f2 50 in plaats van f 5, zooals ze overal kosten, bieden wij aan 10 deelen **Novellen en Vertellingen van J. J. CREMER**. Inhoud: 1. Grietje op 't Hönigs arf, 2. 't Kriekende Kriekske, 3. Op den Kniehorst, 4. 't Blinkende Haonje, 5. Buur Jaopik, 6. 't Paauweveérke, 7. Een Winteravond, 8. Mijn oude Jacob, 9. Wouter Linge, 10. Wat vader Harmen vertelt, 11. Kees Springer binnen de Kerk, 12. Kees Springer buiten de Kerk, 13. Op den Zolder, 14. Portretten, 15. Oan 't kleine revierke, 16. **Kruuzemuntje**, 17. Van Binnen en van Buuten, 18. Een Oudejaarsavond, 19. Tonen in den Nieuwjaarsmorgen, 20. Zes schetsen in eene lijst, 21. Arme Samuel, 22. Drie-maal gezien, 23. Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen enz., 24. Naar Omhoog, 25. Het Jawoord.

Niettegenstaande deze buitengewone prijsvermindering, ontvangt ieder besteller hierbij Cadeau de magnifique Oleographie de **de schoone Italiaansche Vrouw** en 2 groote quarto Prentenboeken voor de Jeugd. Naar buiten tegen toezending van Postwissel waarop moet staan »voor **CREMERS Novellen**«, wordt dit magnifique aanbod dadelijk afgeleverd. Men bedenke wel **CREMER's Novellen en Vertellingen** komen nooit weer, de gevierde Novellist is helaas overleden. Wie een eer wil bewijzen aan zijne nagedachtenis, verzuime niet van deze zeldzame gelegenheid gebruik te maken. Bij **GE BROEDERS KOSTER, Le-liegracht, Amsterdam.** (4739)

Keur uit Neerlandsch dichtwerken etc., 1881:

Kruizemuntjes verhoor.

De burgemeester van 't dorp is een dikke heereboer met een rond rood en vol gezicht. Hoe het mogelijk was, dat hij burge-meester is geworden, begrijpt hij zelf niet; want van de ambts-bezigheden weet hij bijna evenveel als de ganzen, waarop hij altijd kauwt, als hij een moeyelijk geval heeft; en alle gevallen zijn, in het oog van den ronden burgemeester, „moeyelijk, zeer moeyelijk”. Het allermoeyelijkste van alle gevallen is, dat juffrouw Lus — zijn echtgenoot — niet verkiest, dat manlief voor het bur-gemeesterschap bedanken zal.

Arrondissements Nieuws.

Enschede, 29 Nov.

Gisteren avond trad in de concertzaal der groote Societeit alhier voor een zeer talrijk publiek als Nutsspreker op de heer P. H. Lamberts Jr. van Amsterdam. Vóór de pauze droeg de geachte spreker voor een der Betuwsche novellen van J. J. Cremer, getiteld: *Kruuzemuntje*. Zoowel wat stemverandering, karakteropvatting en gebaren betreft, wist de gevierde spreker het publiek zoozeer te boeien, dat men wel eene speld in de zaal zou hebben kunnen hooren vallen, welke stilte echter dikwijls door daverende applaus werd afgebroken.

Na de pauze droeg spreker eerst eenige lui-mige gedichtjes voor, getiteld: 1 *Eene Sunter-kloassurprise*. 2. *De eerste lokkemetief*. 3 *Een huiselijk tafereeltje*. 4. *De massemat*. Daarna nog eene novelle van Cremer, getiteld: *Jan, Pier en Kloas*. Een oud vertelseltje, nog eens verteld.

Onderstaande circulaire werd heden door mij verzonden,
Geachte Confrater!

Ik kocht van wijlen den Heer J. J. CREMER het kopijrecht van:
 Grietje op 't Hönings-arf. Naar omhoog.
 Men oude Jakob. Wat vuder Harnen vertelt.
 't Kriekende krickake. Zes schetsen in eene lijst.
 't Pauwverke. Een winteravond.
 Op de kulehorst. Alles wel.
 Bruur Joepik. 't Lot in den kerkbuil.
 't Blinkende boasje. Wat ik zag en hoorde in den
 Oan 't kleine revierke. spoorwaggen en binnen de
 Arme Samuel. wachtkamer.
 Portretten. **Kruuzemuntje.**
 Kees Springer in de kerk. Van binnen en van buiten.
 Kees Springer buiten de kerk. Het jawoord.
 Driemaal geiten. Op den solder.
 Van wijlen den Heer D. A. THIEME kocht ik:
 Wouter Liège. Een Oudejaarsavond.
 Sinterklaas. Tonen in d. Nieuwjaarsmorgen

Van enkele dezer Novellen kwam ik met den auteur over-
 een, te teges eenige verpoeding in een meer complete uit-
 gawe te laten opnemen, van andere werd dit belangloos door
 mij toegestaan; natuurlijk onder voorwaarde dat die Novellen
 alleen in de complete werken opgenomen en niet, onder
 welken vorm ook, afzonderlijk uitgegeven of verkocht moech-
 ten worden.

Bij de veiling van het fonds van den Heer P. VAN SANTEN
 werd deze bepaling in den catalogus opgenomen. Ze luidt
 als volgt:

„De deelen van CREMER's Rom. werken mogen, wegens de
 bestaande contracten met de primitieve Uitgevers, niet af-
 zonderlijk verkocht worden. De eventuele koper is gebou-
 den zich naar deze bepaling stiptelijk te gedragen”.

Nu de werken van CREMER opnieuw onder den hamer
 komen en die bepaling niet duidelijk in den catalogus is
 vermeld, gevoel ik mij, op advies van den Heer Mr. A. G.
 PATTEN, Advocaat te Amsterdam, verplicht, den Boekhandel
 te herinneren, geen deelen van CREMER, waarin bovenge-
 noemde Novellen voorkomen, apart te verkoopen, *daar ik*
mij eerbiedig dit ten strengste te vervolgen. [3007]

Met achting,
 Leiden,
 8 Dec. 1881.

Uw Dw. Dienaar,
 A. W. STERNHOFF.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 18 januari 1882:

Zeist, 18 Jan. Gister avond hield de heer
 P. H. Lamberts Jr., uit Amsterdam, in de
 zaal van de Nieuwe Sociëteit, voor het departement Zeist der Maatschappij tot Nut van
 't Algemeen eene voordracht en had tot onder-
 werp Kruuzemuntje, van J. J. Cremer. Na
 de pauze werden eenige gedichten van ver-
 schillende auteurs ten gehoor gegeven en
 de bekende novelle van Cremer »Jan, Pier
 en Klaas”. De voordracht van den begaafden
 spreker was boeiend en voldeed algemeen,
 terwijl bij het laatste gedeelte menigmaal de
 hartelijkste lachlust werd opgewekt.

Arnhemsche courant, 5 februari 1882:

BETUWSCHE NOVELLEN

door

J. J. CREMER.

»Gerezelevierd" is hij nog niet welk »bunkske" hij toch wel nemen zal; hij blaart en hij blaart, en zoekt waarschijnlijk naar een zeer klein verhaal. Eindelijk vindt hij er een. »Oan 't kleine revierke" is 't niet, ook niet »Kruuzemuntje", maar »Van binnen en van buiten".

Nen schuift ie noar 't roam een leunstoel, zoo'n mekkeleke weet je, die ie létst in de stad heit gekocht en die ze doar een volleteere nuumen, omdat ie zoo mollig, en zoo zacht en teer in 't oonvullen was en zoo vol watten of ander spul zat.

Nou zal ie lezen, jon Limpers zal lezen um den meester te smieren, krek um den meester te smieren, da's te woord te stoan in goed Hollands. Verstoa je?

Ie létst. Ie létst van Santje, dat lilleke kiend.

Weekblad Israelieten, 17 november 1882:

De letterlievende vereeniging *Ernst en Luim* hield Zaterdag-avond jl. haar tweede maandelijksche vergadering, gedurende dezen winter, voor haar leden met hun dames, in het lokaal *Odéon*. Als spreker trad op de heer P. H. Lamberts Jr. met de lezing der Betuwsche novellen »Kruuzemuntje" en »Jan, Pier en Kloas" van J. J. **Cremer**. Het kunstgenot, dat wij dien avond smaakten, zullen wij niet spoedig vergeten. Door de meer dan verdienstelijke voordracht, in 't Geldersch dialect, van genoemde novellen, toonde de heer Lamberts een spreker te zijn, zooals wij slechts zelden hoorden. Geen wonder, dat telkenmale de levendigste toejauchingen blijk gaven van den diepen indruk, dien zijn voordracht bij zijn toehoorders teweegbracht. *Ernst en Luim* kan er inderdaad trotsch op wezen, zulke mannen onder haar leden te tellen.

Met genoegen vernemen wij voorts, dat deze vereeniging in den loop van dezen winter, behalve enkele feesten, nog het genot zal aanbieden, sprekers als de heeren B. H. van Bremen en ds. Hugenholtz Jr. te hooren. *Ernst en Luim* onze hulde!

Leeuwarder courant, 16 september 1884:

Lees en oordeel.

No. 1. **DE STOOMTRAM**, Mengelwerk, aan fraaie Letteren en Kunst gewijd, als: Novellen, Blikken in het Huiselijk en Maatschappelijk Leven en in den Vreemde. — Historie en Levensschetsen, met medewerking van verschillende Nederlandsche Letterkundigen, een prachtig Boekwerk met 6 keurige platen, in zeer groot formaat, waarin zeker zooveel als in 5 à 6 gewone deelen te lezen staat.

No. 2, 3, 4, 5. **Al de navolgende OVERBETUWSCHE NOVELLEN** van J. J. CREMER, samen 4 dln. No. 1. Grietje op 't Honings-arf. — 2. 't Kriekende Kriekske. — 3. Op de Kuiehorst. — 4. 't Blikkende Haasje. — 5. Bruur Joapik. — 6. 't Panweveerke. — 7. Aan 't Kleine Rivierke. — 8. **Kruuzemuntje**. — 9. Van Binnen en van Buiten.

WELNU, luister eens. Dat heel groote Mengelwerk **De Stoomtram** en de vier Boeken met **9 Novellen** van J. J. Cremer kosten samen, schrik er niet van slechts f1.75; doch de maat moet vol, neem, 't moet er thans overheen: bij elk Pak voeg ik nog bovendien het keurige Boekwerk van Louise Mühlbach:

FREDERIK DE GROOTE EN ZIJN KOETSIER.

2e druk, in fraai gekleurden omslag, zooveel uitgekomen.

Hoe is 't mogelijk? **De Stoomtram** in extra groot formaat, vier Boeken met **9 Novellen** van J. J. Cremer en een fonkelnieuw herdrukt keurig Werk van Louise Mühlbach, alles kost hier samen geen cent meer dan f1.75.

Als men nu nog niet de handen van verbazing ineenslaat, zal men het stellig nimmer doen. Voor f1.75!!! alles f1.75!!! 't is niet te begrijpen, en toch is het waar, neem er gerust de proef van; laat het aan den Winkel voor f1.75 halen of maak Postwissel over, waarop staat: **Pak met Mühlbach**, dan ontvangt ge al het hier genoemde goed verpakt en franco thuis.

Verkrijgbaar bij D. BOLLÉ, Bazaar van goedkoope Boeken, Hang bij de Vischmarkt te Rotterdam.

Arnhemsche courant, 20 oktober 1884:

* **Zalt-Bommel**. 16 Oct. Het Volksbondshuis van de Werkliedenvereniging »Hulp naar Vermogen» handhaafde ook gedurende de kermis zijn goeden naam en beantwoordde volkomen aan zijn doel. Het werd zeer druk bezocht. Bij de bals en concerten waren dikwijls ruim 200, soms 300 bezoekers bijeen. De politie kon hare werkzaamheden uitsluitend bepalen tot de plaatsen waar »vergunning» was. Bij de meest ongedwongen pret heerschte steeds de meest volkomen orde.

De leden der tooneelvereniging uit de werklieden maakten zich opnieuw verdienstelijk, ditmaal door de opvoering van »Conservatief en Liberaal», dat eenvoudig, vlug en natuurlijk werd afgespeeld. Afzonderlijke voordrachten werden daarna met veel succes gehouden. Het was een genot ze bij te wonen, ook om het genoegen dat zij gaven.

De gewone wekelijksche samenkomst tot het bespreken van onderwerpen, liefst door de leden zelf, aan de orde gesteld, was de laatste keeren aan het jubilé van dr. Beets gewijd. De voordracht van stukken uit de Camera Obscura en de gedichten bewees — indien nog noodig — dat Smit Kleine gelijk had in zijn beweren, dat ook onze werkman wel degelijk hart heeft voor poëzie. In de kermisweek trok Cremer's **Kruuzemuntje** de meerderheid van de gewone hoorders.

Zutphensche courant, 21 november 1885:

te kunnen vervullen.

Barchem, 18 Nov. Evenals gepasseerden winter zullen hier ook nu weder eenige lezingen gehouden worden. Gisteren avond had de eerste plaats in het schoolgebouw alhier. Daar onze predikant, dr. J. M. Vorstman, wegens ongesteldheid verhinderd was als spreker op te treden, had de heer mr. C. J. Sickesz die taak op zich genomen. Eerst werd door hem voorgedragen de novelle van Cremer, getiteld: »Kruuzemuntje», terwijl we na de pauze achtereenvolgens vergast werden op twee gedichten van prof. B. ter Haar: »Elisa's Vlucht» en »De Dochter van Herodias», en op het gedichtje »Kaatje en hare Koe» van J. van Beers. Op meesterlijke wijze werden genoemde stukken voorgedragen. De diepe stilte gedurende de voordracht en de luide toejuichingen bij het einde van elk stuk, getuigden hoezeer de begaafde spreker het talrijk opgekomen publiek wist te boeien. Hoogst voldaan keerden allen huiswaarts in de volle overtuiging een genotvollen en leerrijken avond gesmaakt te hebben, en met den wensch, den heer Sickesz nog dikwijls hier te zien optreden.

Zutphensche courant, 15 december 1886:

Neede, 13 Dec. Blijkbaar tot genoegen van het vrij talrijk opgekomen publiek, had Vrijdagavond door eenige leden der Rederijderskamer „A. C. W. Staring” alhier, in de catechiseerkamer de eerste volksvoorlezing plaats.

Achtereenvolgens werden voorgedragen: **Kruuzemuntje** van J. J. Cremer; daarna Sermoen van Pater Brom en De Kist van v. Zeggelen en ten slotte Walear en Now van Postmeter. De tweede lezing zal in den loop van Januari plaats hebben.

Leeuwarder Courant, 16 november 1896:

ZAAL-VAN DER WIELEN.
Maandag 23 Nov. 1896,
's avonds 8 uur,
LEZING
 VAN DEN HEER
J. N. BRESSON.
 Voordracht van:

1. **Kruuzemuntje**, van J. J. CREMER.
2. **Hoe er oproer kwam**, van F. HAVESCHMIDT.
3. **Isaac in de beesten**, van JUSTUS VAN MAURIK JR.

Entrée voor een Heer f 0.75.
 „ „ „ eene Dame „ 0.50.
 De inteskeningslijst zal circuleeren.

Aaltensche courant, 15 februari 1905:

Aalten.

— De leden der Leesvereeniging en hunne dames hadden Vrijdagavond het genoegen voor hun te zien optreden de voorzitter der vereeniging, de heer Stiemens, die ons in de eerste plaats vergastte op eene Overbetuwsche novelle van Cremer, getiteld „**Kruuzemuntje**” welke met de meeste belangstelling door allen werd aangehoord.

Hierna werden eenige vrije voordrachten gegeven, alle van komischen aard, welke telkens de lachlust van

Arnhemsche courant, 17 juli 1905:

— Bij A. W. Sijthoff te Leiden is verschenen :
 no. 1 van Leidsche herdrukken, drie der Over-Betuwsche vertellingen van J. J. Cremer, nl. :
 't Pauweveerke, 't Kriekende Kriekske en **Kruuzemuntje**. Jammer dat het aardige boekje met zoo'n kleine letter gedrukt is.

Nieuws van den dag, 18 juli 1905:

No. 1 van deze herdrukken brengt drie Overbetuwsche Vertellingen van Cremer: 't Pauweveerke — 't Kriekende Kriekske — **Kruuzemuntje**.

Drie van zijne mooiste en fijnste schetsen. Men leze of herleze ze eens. Wie ze niet kent — duizenden jongeren misschien — zal verbaasd staan van dezen gevoelvollen humor, van deze fijne observatie, van deze bondigheid. Ze zullen verbaasd staan, want humoristisch en is er tegenwoordig niet één; bondigheid is evenmin bekend, en de observatie meent men tegenwoordig eerst ontdekt te hebben.

Wie ze wel kent, zal ook genieten, vooral als hij zich daarbij kan voor den geest brengen hoe Cremer ze met zijn fluweelen stem voordroeg.

De nieuwe courant, 29 juli 1905:

Leidsche herdrukken. —
Beets dichtwerken.

Evenals wij zeer te waardeeren Zwolsche herdrukken hebben, krijgen wij nu ook Leidsche. Daarvoor zorgt de firma A. W. Sijthoff. Het eerste deeltje bevat Cremer's populaire novellen 't Pauweveerke, 't Kriekende Kriekske en **Kruuzemuntje**. De uitgever zegt van zijn plan:

In deeltjes van $\pm$ 4 vel druks zal voor 10 cents per nummer gegeven worden een serie lectuur van bekende schrijvers, o. a. Van Lennep, Cremer, Vosmaer, Ten Brink, Keller, Gram, Limburg Brouwer, Andriessen, Louwerse, Koopmans van Boekeren, Beets, Da Costa, Ten Kate, Ter Haar, Vondel en anderen.

Algemeen handelsblad, 21 juli 1905:

Nog drie deeltjes met novellen van Cremer worden toegezegd; verder werken van Van

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Aaltensche courant, 24 maart 1906:

— Zaterdagavond was het voor allen, welke het gebouw der arb. ontw.-club bezochten, wederom een recht nuttige en gezellige avond. De heer Stiemens hield een lezing en onthaalde zijn gehoor op het liefelijke stukje van den helaas te vroeg gestorven schrijver J. J. Cremer, getiteld „Kruuzemuntje”, hetgeen met alle aandacht gevolgd werd. Verder werd ten gehoor gebracht „Napoleon Bonaparte”, v. P. H. v. d. Horst; „’t Is erg met die meiden”, en „Hoe sommige jufvrouwen praten”, beide van dr. E. Laurillard, alsmede „Jan Willemsen” van C. Honigh.

Bijbel stemmen des tijds, 1 januari 1912:

Van de Schriftgeleerden en Farizeërs roept Jezus in Mattheüs 15 vs 23 uit, dat zij de munte en de dille en de komijn vertien, terwijl volgens Lukas 11 vs 42 daarbij nog de ruit wordt genoemd. De munt of mentha heeft twee soorten die in de geneeskunde aanwending vinden, de Mentha crispa of Kruizemunt — bekend uit het idyllische verhaal van Cremer: **Kruuzemuntje** — hier te lande in het wild groeiend en de in Engeland inheemsche Mentha piperita of Pepermunt. De dille-Anethum graveolens, van dezelfde familie als venkel en anijs, heeft eveneens eene pijnstillende werking. De komijn, ook in Jes. 28 vs 25 en 27 vermeld, wordt meer als specerij gebruikt, terwijl de ruit-Ruta graveolens, een sterk riekende plant, hier in tuinen gekweekt, een voortreffelijk kruid tegen vergiftiging zou zijn volgens Schmidt, zonder dat hij er bijvoegt welke vergiftiging.

Hoornsche courant, 20 november 1915:

Oosterhoek. Donderdagavond hield onze vereeniging Nut en Genoegen haar tweede gezellige bijeenkomst. Aanwezig waren 23 heeren en 13 dames.

Na opening der vergadering door den voorzitter, den heer K. Balk, die nog altijd voorloopig het secretariaat waarneemt, de notulen van de huishoudelijke vergadering en de bijeenkomst van de vorige maand. Van deze laatste bleef een verslag in de couranten achterwege. Dit verzuim van ons betreuren we, niet, in de eerste plaats, omdat de verdienstelijke wijze, waarop toen de eerste spreker, de heer C. Molenaar zich van zijn taak kweet, maar vooral, omdat zich dien avond een feit voordeed, de vermelding waard. De nestor onzer vereeniging, de ruim 80-jarige Jac. Bakker, die zelden een misvergadering verzuimt, betrad nog eens den catheder en droeg „De klacht van een werkelooze” voor op een wijze, die menig jongere beschaamde. Het woord van lof, dat de voorzitter hem hiervoor bracht, herhalen we van ganscher harte.

Dezen avond had de heer Steggerda de lezing. Zijn onderwerp „Kruisemuntje” van J. J. Cremer, oogtte veel bijval.

M. van den Bosch, de heer C. Molenaar

Hoornsche courant, 30 oktober 1915:

Schellinkhout. De vereeniging „B. en O., het Nut, hield j.l. Donderdag zijn eerste bijeenkomst in de kolfbaan van Rol. Niet al te talrijk waren leden en gasten opgekomen om te luisteren naar hetgeen de spreker, de heer K. Kool van Hem, zou ten beste geven. Dat niet meerderen opgekomen waren, was te verwonderen, daar toch de genoemde spreker voor deze vereeniging is een oude en goede bekende. Den aanwezigen heeft de heer Kool ook nu weer aller aangenaamst bezig gehouden en geboid door de voorlezing op z'n bekende rappe en acteerende wijze. 't **Kruuzemuntje**. Een prohaat middel, Chantage en liefde, Peet Im, Een scène en het Toosten getuigden van de goede keuze van den spreker.

De voorzitter, die met een welkomstwoord de vergadering had geopend, en de notulen door den waarnemenden secretaris had doen voorlezen, sloot de vergadering met een hartelijk woord van

Eigen haard, 10 augustus 1918:

misbruiken.

De Betuwsche Novellen leggen nog altijd het zwaarste gewicht in de weegschaal van des dichters roem. „Deine-meu”, „Oan 't kleine revierke”. „'t Pauwveerke”, „'t Kriekende Kriekske”, „**Kruuzemuntje**” — vooral dit laatste verhaal, zoo voortreffelijk gespeeld bij de voordracht — blijven de immer groenende twijgen aan Cremer's lauwerkrans. Neem — om een voorbeeld te kiezen — het aardig boerenkind, **Kruuzemuntje**, door Bol, den veldwachter — den slimmerik, die een beetje veel „klaart en rooje jenevert” zegt de burgemeester — beschuldigd van appels te hebben gestolen. Zeldzaam is een eenvoudig gegeven zoo geestig uitgewerkt. De aartsbotte burgemeester, de handige sekretaris, de plumpe veldwachter, het onschuldige kind, vormen een alleraardigst tafereel, waarvan de indruk nog verhoogd wordt, als men Grootmoeder en Arie, Kruuzemuntje's vader, heeft leeren kennen.

Aaltensche courant, 21 maart 1919:

werd gevolgd.

Onder het genot van chocolade en koekjes werd de avond gezellig geleten. Enkele der oudste leerlingen gaven zangstukjes en voordrachten, waarvan een in de Duitsche taal ten beste. Meester Lubberts vertolkte de novelle „Kruuzemuntje” van J. J. Cremer, terwijl ook mej. Roeterink-ter Borg een boeiende voordracht hield. Het slotnummer was een mooi zangstuk gezongen door mejuff. Lubberts en haar oudste dochter, wat luide bijval verwierf.

Hierna dankte de heer Lubberts de aanwezigen voor hun trouwe opkomst, waarna de heer Moll een woord van hulde bracht aan meester Lubberts voor zijn moeite en aan de jonge dames voor de versnaperingen en gingen de aanwezigen dankbaar huiswaarts.

Catalogus Nederlandsche blindenbibliotheek, 1925:

- 264. Cremer. J. J. Driemaal gezien. 1 dl.
- 265. — Op den zolder. 1 dl.
- 266. — Een oudejaarsavond. 1 dl. 2 ex.
- 267. — Kruuzemuntje. 1 dl.

Onze letterkunde, derde deel, 1925:

Jacobus Jan Cremer (1827—1880)

de bekende *Betuwsche en Over-Betuwsche Novellen*, op Nutslezingen door hem zelf met veel talent voorgedragen. Hij was goed op de hoogte van de eigenaardigheden van de boeren uit deze streek, daar hij zijn jeugd doorbracht in Driel in de Betuwe. Hij legde zich aanvankelijk toe op 't landschapschilderen, maar wijdde zich na 1852 geheel aan litterairen arbeid, eerst te Loenen, later in Den Haag, waar hij ook stierf.

Van de zes **Betuwsche Novellen** viel: *De Reis van Gerrit Meeuwsen en zien zeun naar de Amsterdamsche karmis* 't meest in den smaak. Tegenover de onnoozelheid der boeren, stelt hij de sluwheid van allerlei bedriegers en oplichters.

Boven de Betuwsche staan de **Overbetuwsche Novellen** en onder deze munten: *Kruuzemuntje* en *Oan 't kleine Rivierke* uit door natuurlijkheid en levendigheid. Als landschapschilder had hij veel oog voor de natuur. Men vindt in deze novellen meestal een scherpe tegenstelling tusschen de brave armen en de slechte rijken; soms wordt er één ondeugd in geïllustreerd; altijd

Jonge kracht, nieuw leesboek, 1925:

In de Koninklijke Vlaai	FELIX TIMMERMANS . .	10
*Het Schrijverke	GUIDO GEZELLE . . .	14
Dorpsregeering	WALLY MOES	16
*De Scheper	JACQUES PERK	25
*De Dag	J. JAC. THOMSON . . .	26
Kruuzemuntje	J. J. CREMER	27
*Meer dan Goud	POL DE MONT	46
De Klokengieter van Venlo	FELIX RUTTEN	48
*Herfst	HÉLÈNE SWARTH . . .	51

Twentsch dagblad, 8 november 1926:

Jeugd-Amusement, Enschede.
WOENSDAG 10 NOV. 's avonds 7.30 uur in „ONS HUIS”
„KRUUZEMUNTJE”!
 Tooneelspel in 3 Bedrijven, bewerkt naar het juweeltje
 uit: „CREMER'S OVERBET. NOVELLEN”.
 In de titelrol NETTA DE RUITER.
 — Als gast de bekende Ensched. Komieken: —
 de Heer LEERKOTTE in de rol van „burgem. Lus”.
 de Heer WESSELS als „Secr. Hoefzoetnagel”.

Twentsch dagblad, tubantia, 10 november 1926:

**Tooneeluitvoeringen, Concerten,
 Vergaderingen, enz.**
WOENSDAG 10 NOVEMBER.
 Vereenigingsgebouw der Ned. Herv. Ge-
 meente Glanerbrug (2—10,30 uur): Ba-
 zar.
 Leger des Heils (5 en 8 uur): Lichtbeel-
 denavond.
 Ons Huis (7.30 uur): Opvoering van „Kruu-
 zemuntje” door het Jeugd-Amusement
 Enschede.

Nederlandsche schrijvers en schrijfsters, 1926, 1931:

XIII
 JACOBUS JAN CREMER.
Kruuzemuntje
 Bladz. 423

Uit: OVER-BETUWSCHE NOVELLEN.

KRUUZEMUNTJE.

(Fragment).

Grootje staat in de schaduw van den pruimeboom, en Anneke treedt door het kleine hek in de lage doornenhaag den landweg op, ziet nog eens om, en knikt grootje toe, grootje die wuift met de hand; en dan stapt ze met iets gewichtigs in haar tred meer voorwaarts, terdege den zak omklemmende, die haar over den schouder hangt, maar, ze ziet alweer eens om, en roept zoo hard als ze kan: „Dag grootjelief! dag!”

Grootje wuift nog van verre, maar Anneke verstaat niet best met waffer bijnoam grootje heur noaroep.

Bij 't bruggetje gekomen, waar de zeeg onderdoor gaat, kijkt Anneke nòg eens om, heel ien de verte ziet ze nog wel 't peerse jak van grootmoeder, moar, grootje geet krek de deur van 't huusken ien. — Grootmoeders oog' zin niet zoo stark as de hoare.

En Anneke stapt sneller voort. In een uur tijds zou ze terugwezen. Iedereen die ze tegenkomt zegt ze g'n dag, met 'en knikske, en allegoar — zelfs boer Balders van 't Bijenveld — zeggen weerum: „Dag Anneke!” — De kwoaje

KRUUZEMUNTJE

UIT: OVERBETUWSCHE NOVELLEN

DOOR: J. J. CREMER.

't Is weer Zaterdag. Zaterdags wordt er geen school gehouden, en Anneke die weer vrij heeft, zal heden een plan ten uitvoer brengen: 'en mooi spulleke dat ze eiges geprakkezierd het. — »Zoo'n wies dingske!» heeft grootmoeder gezegd.

Grootje staat in de schaduw van den pruimeboom, en Anneke treedt door het kleine hek in de lage doornenhaag den landweg op; ziet nog eens om, en knikt grootje toe, grootje die wuift met de hand; en dan stapt ze met iets gewichtigs in haar tred meer voorwaarts, terdege den zak omklemmende, die haar over den schouder hangt, maar, ze ziet alweer eens om, en roept zoo hard als ze kan: »Dag grootjelief! dag!!«

Litterarische fantasien etc. Busken Huet, uitg. 1931:

den bediende van een bloemist, werd dertig en meer jaren geleden in Nederland algemeen bewonderd; en teregt. Men gevoelde dat de vaderlandsche letteren verrijkt waren met eene nieuwe bladzijde.

Niet lang daarna trad Cremer op en stelde, voor het noordhollandsch of kenmersch van Barend, eene kromspraak in de plaats die hij over-betuwsch noemde. De oudste uitgaaf van 't *Pauwenveerke* is van 1857, zoo ik mij niet bedrieg. Cremer, weet men, is tot zijn dood dit over-betuwsch trouw gebleven. Hij zelf erkende dat het gedeeltelijk een dialect van zijne vinding was, en hij bediende er zich enkel van, ten einde, door middel van dit nagemaakt certificaat van oorsprong, in de litteratuur eene plaats te veroveren voor zijne Deine-Meu's, Kriekende Kriekskes, Kruuzemuntje's, Bruur's Jaopik, Blinkende Hoantjes, Grietje's op 't Hönigsarf, die anders veroordeeld waren gebleven buiten te staan. Wat meer zegt, het doel werd bereikt. Cremer bezat in hooge mate de gaaf het geweten zijner hoorders of lezers heilzaam wakker te schudden. Menig-een is door 't *Pauwenveerke* voor eene poos een beter mensch geworden.

Jeugdfesten, 1932:

Jeugdfesten

[< Vorige](#) | [Volgende](#)

- | 1932

hierbij aan een mooie zomeravondwandeling met een club drukke meisjes. De maan kwam op en bescheen het kleine poeltje op de hei. Toen dacht ik aan „De wilde Zwanen” van Hans Andersen, doch durfde dat verhaal niet aan en vertelde „Kruizemuntje” een over-betuwsche vertelling van J. J. Cremer. Mijn publiek zat stil en luisterde geboeid; mij spijt het nog altijd dat ik die gelegenheid om hen Andersen te leeren kennen, heb laten voorbijgaan.

V.
DIALECTEN.

Verleden week zijn we in de Geldersche vleiën blijven loeven.

A'j nooit van de Linge ien de Bêtuw geheard hadt, dan zou'j op 't heele ding geen arg hebben, zoo'n onneuzel schoap van 'n ding as 't is. Doch 't rivierke doorstroomt een landschap van het schoone gewest, waar de Betuwe een paradijs der heerlijkheid, de Veluwe een heuvelig en boschrijk oord vol historie en poëzie, de Achterhoek een bodem vol natuurschoon en delfstoffen biedt.

Van de Vehrwe, waar Oltmans zijn historische figuren laat ronddolen, gaven we reeds een dialectisch staaltje in 't vorige no.

Aan Hanna de Freule, Triene van 't Puttersarf, Gerrit Meeuwsen en zien zeun, de Betuwsche neef, **Kruuzemuntje** en de booze veldwachter, aan vele andere bewoners dezer schoone oorden, geschilderd door Cremer, leggen we dus maar 't zwijgen op. Zijn novellen mogen als welbekend worden verondersteld. Wordt de letterkundige waarde van die schetsen door sommige critici niet al te hoog aangeslagen, bij een goede voordracht en vertolking is er toch altijd nog publiek, dat onder de bekoring ervan komt.

Nieuwsblad van het Noorden, 15 september 1934:

Zuivere dialect-literatuur! ? De vraag, of dit wel bestaat, zal rijzen. Het antwoord is pertinent bevestigend. Scherp onderscheid kan en moet er gemaakt worden tusschen de verschillende resultaten van schrijverswerken. Een verhaal kan goed zijn, het verloop uitstekend, de pointe goed geplaatst en toch ondanks alles niet tot de dialect-literatuur behoren. Daarvoor is veel meer noodig. Vóór alles heersche kunstenaarszin. Zuivere teekening, psychologische uitbeelding moeten gepaard gaan met het door-en-door kennen van het dialect en het aanvoelen van de sfeer, die elk dialect differentieerend typeert.

Om her- en derwaarts uit het vele voor bovenstaande bewijzen te geven, J. J. Cremer bewees het met zijn „Betuwsche” en „Over-Betuwsche Novellen” (o.a. „de Reis van Gerrit Meeuwsen en zien zeun noar de Amsterdamsche karmis”, „’t Kriekende Krielske”, „Kruuzemuntje”). Sterker bewijzen leverden later de gebroeders Halbertsma voor het Friesche dialect, dat in vele opzichten in een uiterst-gunstige positie verkeert, omdat het naast vele kleinere, plaatselijke dialecten als ’t ware een Friesche taal bezit, waarvan ook de gebroeders Halbertsma zich bedienden. En om tenslotte nog een vermelding van recen-

Nieuwe Apeldoornsche courant, 2 september 1941:

WERELDKRONIEK, Redactie Wagengstraat 80, Den Haag.

De „Wereldkroniek” van deze week vertelt iets over de ontdekking van een schilderijtje van Jan Steen en bevat een interessant artikel over Frieslands schoonste kerkgebouw, n.l. de Martinikerk te Bolsward. Het leven van een kolibrie wordt beschreven in een bijdrage getiteld „Vliegende diamanten”, terwijl in de Serie „Boeken van toen” het aardige verhaal van Cremer „Kruuzemuntje” is opgenomen.

Geschiedenis der Nederlandse letterkunde, 1951:

A. Uit: OVERBETUWSCHE NOVELLEN ¹⁾.

Kruuzemuntje. (Fragment).

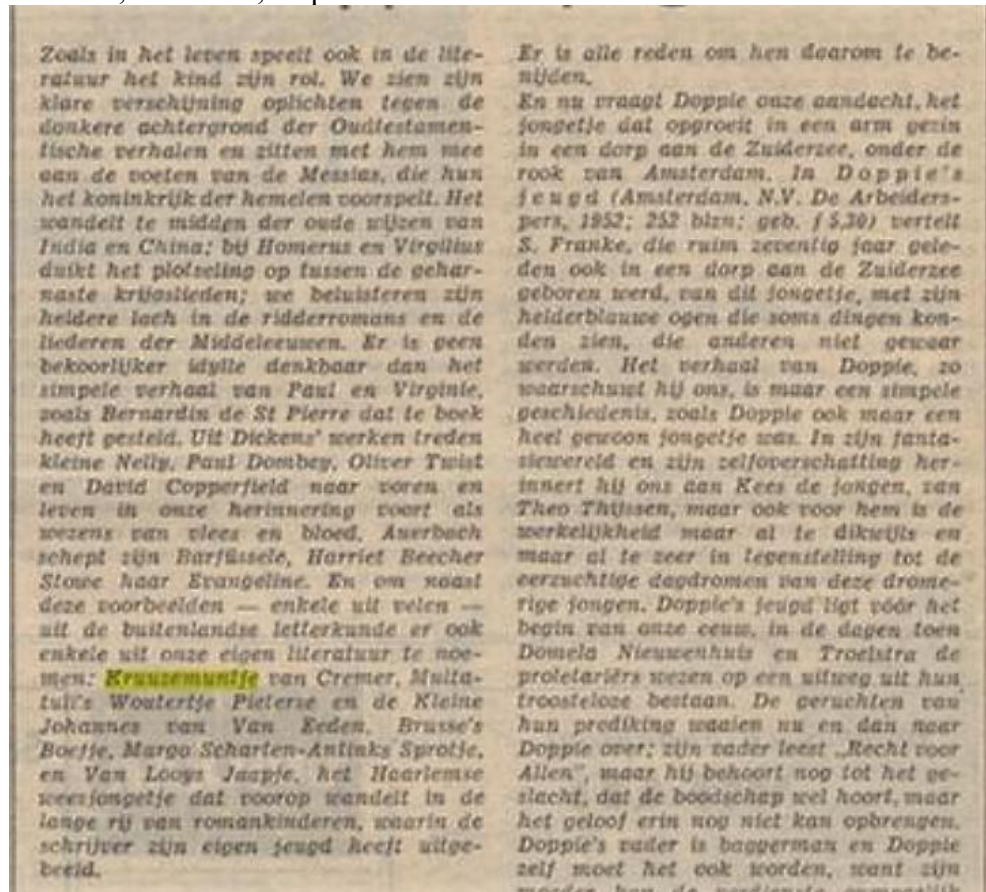
Grootje staat in de schaduw van den pruimeboom, en Anneke treedt door het kleine hek in de lage doornenhaag den landweg op, ziet nog eens om, en knikt grootje toe, grootje die wuift met de hand; en dan stapt ze met iets gewichtigs in haar tred weer voorwaarts, terdege den zak omklemmende, die haar over den schouder hangt, maar, ze ziet alweer eens om, en roept zoo hard als ze kan: „Dag grootjelief! dag!”

Grootje wuift nog van verre, maar Anneke verstaat niet best met waffer bijnoam grootje heur noaroept.

Bij ’t bruggetje gekomen, waar de zeeg* onderdoor gaat.
10 kijkt Anneke nòg eens om; heel ien de verte ziet ze nog wel ’t peerse jak van grootmoeder, moar, grootje geet krek de deur van ’t huusken ien. — Grootmoeders oog’ zin niet zoo sterk als de hoare.

duiker

De vlam, weekblad, 5 april 1952:

Arnhemsche courant, 24 april 1954:

Jonge kracht: nieuw leesboek 1955:

10. KRUUZEMUNTJE

Daar blinkt een vrolijk zonnetje op het geveltje ener kleine armoedige hut. 't Is een zeer armoedig bouwvallig huisje. 't Geveltje is van steen. Ja, maar hoe ze op elkander blijven de stenen, dat begrijpt zomin de storm, die in het najaar giert, als de kou, die 's winters door de open voegen haar scherpe pijlen in het hutje zendt.

't Is erg bouwvallig dat huisje. 't Lage strodak, dat rust op vermoimde binten, is groenachtig zwart en schier geheel vergaan. Als 't regent, dan drupt en lekt het water langs de ingezakte strowissen op het lage zoldertje, zodat de binnenmuur helemaal nat wordt, en de bedsteden ook, en — da's arg; Arie kan d'r wel tegen, moar veur 't kleine ding en veur grootmoeder is 't noarigheid. Grootmoeder is rimmetiek; veur de ouwe ziel is 't heel arg!

Maar zie, 't zonnetje blinkt nu vrolijk op het geveltje, en 't geveltje ziet er in zijn zomertooi zelfs bevallig uit. Immers de slanke wingerd zendt zijn sierlijke ranken naar het strodak heen, en beschauwt met zijn hel verlichte friscgroene blaren ten dele het oude dak en het geveltje, en ook het grauwe schuinsgezakte venster met zijn verweerde ruitjes, door welke ruitjes op dit ogenblik klein Anneke naar buiten ziet.

„Kom grootmoeder, loawe noar buuten goan; kom! o 't is zo lekker buuten grootjelief,” vleit Anneke.

„Joa lieve dernje, joa, grootmoeder zal meegoan; wacht, grootmoeder mot erst de eerdappels ien de bak doen; wacht, hier he'k de emmer. — Anneke kan wel 'n emmer woater uut de zeeg scheppen, is 't niet Anneke?”

„Nou! al zo dukkels he'k woater geschept grootmoeder! Zie zo, 'k zal moar vast veuruutgoan en 't woater buuten neerzetten bij 't benkske; en dan za'k oe veurlézen grootje, uut 't boek, woar van de prins, en de ezel, en de dief iensteet, van alles.”

soam! — Noar huus loopt ie zo hard as ie kan: um vader en moeder wat centen te vroagen, en 'toavend de klumpkes te brengen.

Nee grootje! nee, niet oan voader zeggen, nee! As voader kwoad was dan kon ie noa 't êten niet sloapen; en grootje zei: „Krek zo!” En voader mocht niet weten van 't kruuzemunt um de verjoardag en de neië piep. — Net zo, denkt Anneke en . . . de snuifeus voor grootje.

J. J. CREMER

Uit: Overbetuwsche Novellen
Leiden, A. W. Sijthoff's Uitg.-Mij. N.V.

nen, ook wij hadden een literatuur, vanzelfsprekend, doch men las Bartje van Anne de Vries; men las Bartje en Bartje zoekt het geluk, comme tout le monde, en men las Hilde, in die merkwaardige jaren dertig, toen de mensen die nog werk en brood op de plank hadden vooral bevestigd wilden zien dat zelfs de allerarmsten, en die zaten klaarblijkelijk in Drenthe, ver weg, nog 's Heren zegen genoten; ons is dat nooit zo opgevallen, doch wij lazen dan ook al Cremer, de oude: eigenlijk de eerste sociale schrijver; hij wilde het weleens hebben over de ellende in de 19-de-eeuwse fabrieken, nog voor dr. I. J. Brugmans; ook was hij een steunplaatje van liberale hervormingsplannen, die mislukten doch dat terzijde; eerlijkheid gebiedt ons evenwel te bekennen dat wij zijn twee delen Anna Rooze lazen, schoon moeder 't ons verbood; ook de J. J. Cremer van **Kruuzemuntje** en Blozekriekske gold al als pornograaf. We mogen natuurlijk niet on dankbaar zijn, en de ten

Overal trok hij volle zalen Hij had de bijzondere gave om met zijn welluidende, buigzame stem zonder enige voorbereiding de karakteristieke eigenschappen van allerlei mensen, ja zelfs dieren na te bootsen. Jan ten Brink noemt de schets **Kruuzemuntje**, welke Cremer voortreffelijk kon voordragen, een 'immer groenende twijg aan zijn lauwerkrans'

14 april 2018:

WIE GOED DOET, GOED ONTMOET

is het hoofdthema van de Over-Boetsse novelle *Kruisneming* die in 1866 door Jacob Jan Cremer (1827-1888) werd geschreven. Cremer bracht in zijn jeugdliefde de zomers door op het statige buitenhuis De Oelenhof in Oost-Boetsse, schrijver en voordrachtskunstenaar met pen en persceel onder het Eetswase landschap vast en zette hij zich succesvol in voor het afschaffen van kinderheide in Nederland. Ter herinnering aan – en ter ere van – deze invloedrijke oud-dorpshoofd is door de vereniging Historische Kring Driel het bronzen beeld *Kruisneming* aan de Drielse bevolking aangeboden.

Jacob Jan Cremer was schrijver van verschillende verhalen en zijn meest bekend is *de dokter in Nederland* dat de belangrijkste rol in de regionale versie van zijn satirische en satirische verhalen speelt. Het Gedeelte *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Dierst was Cremer schrijver van verhalen en verhalen en het voorwoord van zijn *verhaal* *Kruisneming* en *Over-Boetsse* *Kruisneming*. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

KRUISNEMING is het laatste verhaal uit de *grijpverhalen* *Over-Boetsse* *Kruisneming* van Jacob Jan Cremer. *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Als haar een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Jacob Jan Cremer was schrijver van verschillende verhalen en zijn meest bekend is *de dokter in Nederland* dat de belangrijkste rol in de regionale versie van zijn satirische en satirische verhalen speelt. Het Gedeelte *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Dierst was Cremer schrijver van verhalen en verhalen en het voorwoord van zijn *verhaal* *Kruisneming* en *Over-Boetsse* *Kruisneming*. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

KRUISNEMING is het laatste verhaal uit de *grijpverhalen* *Over-Boetsse* *Kruisneming* van Jacob Jan Cremer. *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Als haar een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Jacob Jan Cremer was schrijver van verschillende verhalen en zijn meest bekend is *de dokter in Nederland* dat de belangrijkste rol in de regionale versie van zijn satirische en satirische verhalen speelt. Het Gedeelte *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Dierst was Cremer schrijver van verhalen en verhalen en het voorwoord van zijn *verhaal* *Kruisneming* en *Over-Boetsse* *Kruisneming*. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

KRUISNEMING is het laatste verhaal uit de *grijpverhalen* *Over-Boetsse* *Kruisneming* van Jacob Jan Cremer. *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Als haar een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Jacob Jan Cremer was schrijver van verschillende verhalen en zijn meest bekend is *de dokter in Nederland* dat de belangrijkste rol in de regionale versie van zijn satirische en satirische verhalen speelt. Het Gedeelte *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Dierst was Cremer schrijver van verhalen en verhalen en het voorwoord van zijn *verhaal* *Kruisneming* en *Over-Boetsse* *Kruisneming*. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Cremer was ook een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

KRUISNEMING is het laatste verhaal uit de *grijpverhalen* *Over-Boetsse* *Kruisneming* van Jacob Jan Cremer. *Kruisneming* is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

Als haar een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef. Het is een van de vele verhalen die hij schreef.

1.1 Cremer, *Kruisneming* (1873)

1. [The 10 Best Places to Live in the U.S.](#)

KRUUZEMUNTJE (1867)

Een literaire deconstructie van J.J. Cremers klassieker

De Werkelijkheid als Sprookje
Anatomie van een 19e-eeuwse tekening met de pen

HET SPROOKJE

- Een arme blinde boer helpt een verdwaalde prins met spekpannenkoeken. Jaren later wordt de prins koning.
- "En de koning steeg uit de koets... Plaats dien armen man in mijn rijtuig."

DE REALITEIT

- Het arme meisje Anneke toont genade aan haar wrede kwelgeest. Jaren later wordt zij beloond door de rijke kasteelheer.
- "Ik vuul 'em best: goed doet, goed ontmoet!"

Hut Winkels (Armoede)

Constructie: Open voegen en een vergaan stroodak

Voedsel: Aardappels met azijn en een restje reuzel

Klimaat: Vochtig, veroorzaakt rimmietiek bij Grootje

Landgoed Van Zwiet (Rijkdom)

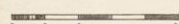

Vervoer: Koets met jonge, vurige paarden

Voedsel: Overvloed (wedden om spek en dikke pannenkoeken)

Voedsel: Overvloed (wedden om spek en dikke pannenkoeken)

Klimaat: Beschermd, verheven boven het modderige dorp

KARAKTER ARCHETYPEN

Anneke (De Onschuld)
8-10 jaar, blond (muulpeerke)
Leest vloeiend, onbaatzuchtig

Bol (De Booswicht)
Veldwachter, gewelddadig
Alcoholist, machtsmisbruiker

Grootje Bette (De Wijze Mentor)
Zestigplus, lijdt aan reuma
Spreekt in spreekwoorden, diep religieus

Willem Stoete (De Ridder)
13 jaar, beschermer van Anneke
Geeft half weekloon uit voor haar schoentjes

HET INCIDENT: OORZAAK & GEVOLG

1. De Aanleiding

Grootje hangt natte vaatdoeken te drogen op de meidoornheg.

2. De Schrik

De vurige paarden van Heer Van Zwiet schrikken. De koets dreigt in de sloot te belanden.

3. De Redding

Vader Arie Winkels grijpt de teugels en redt de kasteelheer.

4. De Wraak

Veldwachter Bol, beschaamd door zijn passiviteit, zweert wraak: *Die Bol zoekt zal 'em vienden ook!*

DE QUEESTE NAAR DE KRUIZEMUNT

1. Het Doel

Grootje heeft maagkramp. Anneke vertrekt naar de Hoge Rijndijk voor wilde munt.

2. Het Misverstand

Een onbekende gooit een appel. Deze rolt in de boomgaard van boer Vledder.

3. De Aanval

Bol ziet zijn kans en beschuldigt Anneke vals van diefstal.

4. De Jacht

Bol achtervolgt haar. Anneke's klompje breekt tijdens de vlucht.

5. De Arrestatie

Bol dwingt haar gewelddadig mee te lopen naar het raadhuis.

ORGANOGRAM VAN INCOMPETENTIE

Burgemeester Lus (De Schijn)

De Ronde Burgervader. Kauwt op een ganzenveer. Raakt afgeleid door een recept voor sausbaarsje.

Secretaris Hoefzoetnagel (De Werkelijke Macht)

Werkt zwijgend achter een groen laken. Fluistert beslissingen in.

Veldwachter Bol (De Brute Uitvoerder)

Corrupt, gewelddadig. Doet persoonlijke boodschappen voor de burgemeester.

Gezag faalt: Anneke wordt niet vrijgelaten uit rechtvaardigheid, maar door apathie van Lus.

De Ondergang van Bol

Stomdronken grijpt Bol in het donker naar vitriool in plaats van jenever. Hij krimpt in bed van ondraaglijke pijn.

De Verlossing door Anneke

Zodra Anneke het nieuws hoort, brengt ze Bol zelfgeplukte kruizemunt tegen de kramp. Bol overlijdt met het takje in zijn vuist.

De karmische balans herstelt zich: het lot voltrekt het vonnis, gemitigeerd door pure genade.

DE KARMISCHE BALANS MATRIX

Personage	Actie / Karakter	Uiteindelijke Lot
Bol (Veldwachter)	Machtsmisbruik, wreedheid, alcoholisme	Dood door vergiftiging (vitriool)
De Koetsier	Gulzigheid en hoogmoed	Stikt na weddenschap om pannenkoeken
Arie Winkels	Onbaatzuchtig, redt de kasteelheer	Wordt aangenomen als nieuwe koetsier
Anneke	Vergevingsgezind, toont genade aan haar vijand	Krijgt liefde, veiligheid en welvaart

© NotebookLM

DE LADDER NAAR BELONING

© NotebookLM

10 JAAR LATER: HET SPROOKJE VOLTOOID

© NotebookLM

LITERAIRE LAAG: HET BETUWSE DIALECT

© NotebookLM

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 10 juni 2026.